

እግዚአብሔር

ቃሉን

ሰጥቷል

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

Malcolm H. Watts

እግዚአብሔር

ቃሉን

ሰጥቷል

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

Malcolm H. Watts

Trinitarian Bible Society

ሥላሴያውያን መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር

William Tyndale House, 29 Deer Park Road
London SW19 3NN, England

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

The Lord Gave the Word in Amharic

የአትሙ መለያ/Product Code: AMHA111

ISBN 978 1 86228 544 6

© Trinitarian Bible Society Amharic 2022

William Tyndale House, 29 Deer Park Road, London SW19 3NN, England

Registered Charity Number: 233082 (England) SC038379 (Scotland)

Copyright is held by the Incorporated Trinitarian Bible Society Trust
on behalf of the Trinitarian Bible Society.

www.tbsbibles.org

የመጀመሪያው የአማርኛ እትም 2014 ዓ.ም (2022)

ማውጫ

ብሉይ ኪዳን	1
የመጀመሪያው ቋንቋ	1
የጽሑፍ መጠቀሚያዎች	2
እግዚአብሔራዊ መገለጥ	2
ጥንድ አስተምህሮ	3
የተጻፈ ማስረጃ	3
የመጀመሪያዎቹ	3
ቤተ መቅደሱ	4
የታቦቱ ጠቃሚነት	4
አንድ መጽሐፍ	5
ቅጅዎች ወይንም ኮፒዎች	5
የጸሐፍቶች ሥራ	6
የመጀመሪያዎቹ መጥፋት	6
ታላቁ ቤተ መቅደስ	7
ዝነኞቹ ማዘሬትስ	8
የማዘሬቲክ ብሉይ ኪዳን	8
የብሉይ ኪዳን ማጠቃለያ	9

አዲስ ኪዳን	10
የክርስትያን እውነት ተጽፏል	10
መለኮታዊ የመጀመሪያዎች	11
በትክክል ኮፒ ማድረግ	11
የጽሑፍ ልዩ-ልዩነቶች	12
እውነተኛውን የአዲስ ኪዳን ጽሑፍ ማባዛት	13
የተረፉ የግሪክ ማኑስክሪፕቶች	14
1. ፓፒረሶች	14
2. አንሽልስ	14
3. ሚኒስኩልስ	15
4. ሌክሺነሪስ	16
ድልደላ	16
ሀ. የቤዛንታይን የጽሑፍ-ዓይነት	17
ለ. የአሌክሳንደሪያን የጽሑፍ ዓይነት	20
በቤዛንታይን ጽሑፍ ላይ የሐያሲያኑ ጥቃት	21
አቶራይዝድ (የኪንግ ጀምስ) ትርጉም	22
የግርጌ ማስታዎሻዎች	23

እግዚአብሔር

ቃሉን

ሰጥቷል

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

Malcolm H. Watts

መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ዘላለማዊ ቃል ነው። እግዚአብሔር ለሰው ሰጥቶታል፤ ያም እርሱ ፍፁም፣ ከሁሉ የላቀ፣ ባለሥልጣን ስህተት የሌለበት (ኦሪጎን አልባ) እንዲሁም ለእምነትና ለሃይማኖታዊ ምግባሮች ሁሉ የማይለወጥ መስፈርት እንዲሆናቸው ነው። በዚህ ጽሑፍ ውስጥ የመጽሐፍ ቅዱስን ታሪክ ከጅምራው ማለትም መለኮት እራሱን ለሰው መግለጥ ከጀመረበት ታሪክ አንስቶ በጽሑፍ መልክ በመለኮታዊ እስተንፋሱ-እግዚአብሔርነት እስከ ተገኘበትና እስከ አለንበት የአሁኑ ዘመን ድረስ በመለኮት ተጠብቆ መቆየቱን እንመለከታለን። በእግዚአብሔር ቃል ላይ የትችት ማዕበሎች ቢከሰቱም እንኳን፣ በእርሱ ላይ የተመሠረተው የአማኙ ትህትናዊ እምነት ትክክለኛና መሠረታዊ ለመሆኑ ጠንካራ እምነታችን ነው።

ብሉይ ኪዳን

የብሉይ ኪዳን አብዛኛው ክፍል የተጻፈው በሁለተኛው ቅንቋ ነው። እርሱም አንዳንድ ጊዜ የከነዓን ቅንቋ፣ በኢሳያስ 19.18 ላይ እንዳው፣ ወይም የአይሁድ ቅንቋ፣ በኢሳያስ 36.11 ላይ ደግሞ ተብሎ ተጠርቷል። ምናልባትም ይህ ቅንቋ የዳበረው በአብርሃም በከለዳውያን ዑር ይነገር ከነበረው ትንቢታዊ የሁለተኛው ቅንቋ ሊሆን ይችላል፤ ዘፍጥረት 14.13። በጣም ብዙ ልሂቃን፣ ይህ ጥንታዊ የሁለተኛው ቅንቋ ከአብርሃም በፊት የነበረ፣ እንዲሁም ከባቤል በፊት የነበረው አንድ ቅንቋና በዘፍጥረት 11.1 ላይ የተጠቀሰው አንድ ንግግር እንደነበረ

ያምናሉ። በሌላ አነጋገር ልሂቃኑ የሚያምኑት የሰው ልጆች የመጀመሪያ መነጋገሪያ የሁለተኛው ቅንቋ እንደነበረ ነው።

የመጀመሪያው ቅንቋ

ከዚህ በላይ ለቀረበው አመለካከት እጅግ በጣም ብዙ የሆኑ የማስረጃ ድጋፎች አሉ። በመጀመሪያ፣ የእንስሳትን ስም የሁለተኛው ቅንቋ የእንስሳትን ተፈጥሮና ባህሪ በጣም በትክክል ይገልጠዋል፤ ይህም ከሌሎች ጥንታዊ ቅንቋዎች በእርግጥ በጣም በተለየ መልኩ ነው። ይህም አዳም ከተፈጠረ በኋላ ወዲያውኑ፣ የእንስሳቱን የተለየ ባህሪ በመመልከት ለእያንዳንዱ ዘር ስም ከመስጠቱ ጋር በጣም የተያያዘ ነው፤ ዘፍጥረት 2.19-20። ሁለተኛው፣ በብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ውስጥ ዘፍጥረት 2.23፣ እና 3.20 እንዲሁም 4.1፣ እንደምንመለከተው የመጠሪያ ስሞች (የተፀውዖ ስሞች) እንደ አዳም ሁለት እና ቃይል በሁለተኛው ቅንቋ በጣም ጠቃሚ የሆነ ትርጉም አላቸው፤ አንዳንዶቹም ቃላት በእርግጥ ለእነርሱ በተለየ ሁኔታ የተመደቡ ናቸው። ሦስተኛው፣ የተለያዩ የጥንት አገሮችና ሕዝቦች ስሞች የዕብራውያን ስያሜ ምንጭ ያላቸው ይመስላሉ፤ ያም ከሴምና ከሐም የልጅ ልጆችና ከያፌት ልጆች የመጡ ናቸው፤ ለምሳሌ ያህል አሰራውያን ከአሸር፣ ኤላሚጣውያን ከኤላም፣ አራማንያን ከአራም ናቸው።

ስለዚህም በዓለም ላይ በመጀመሪያው የተነገረውና የተሰማው የሰው ልጅ ቅንቋ የሁለተኛው ኃይነት ቅንቋ ይመስላል በማለት ማስረጃ ለማቅረብ ይቻላል ማለት

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

ነው። ይህ እንደዚህ ሆኖ እያለ፣ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍት በሙሉ በሒብሩ ቋንቋ ተጽፏል። መገኘታቸው የሚያከራክር እውነታ ነው። ከዚህ የተለየው የአርማይክ ቋንቋ ብቻ ነው። (ከሒብሩ ቋንቋ ጋር በጣም ተቀራራቢው) እርሱም በግዘት ጊዜ የሒብሩን ቋንቋ ተክቶት በብዛት ይነገር ነበር። እነዚህ ልዩ ክስተቶች በፀዝራ መጽሐፍ 4.8 እስከ 6.18 እና 7.12-26 ላይ በግልፅ ይታያሉ። እናም የአርማይክ ቋንቋ የፐርሻውያን መንግሥት ዋና ቋንቋ የነበረ መሆኑን ያሳያሉ። በኤርምያስ 10.11 ላይ ያለውም ጥቅስ የአርማይክ ምሳሌ የተጠቀሰበት ነው። ከዚህም በላይ የዳንኤል ትንቢት ብዙ ክፍሎችም እንደዚሁ፣ ማለትም ዳንኤል 2.4 እስከ 7.28 ላይ የአርማይክ ቋንቋ አገልግሎት ላይ ውሎ ነበር። ምናልባትም ይህ የሆነው ክፍሉ የዓለምን ሕዝብ በአጠቃላይ ይጠቅስ ስለነበር ሊሆን ይችላል።

የጽሑፍ መጠቀሚያዎች

የጥንት ቅዱሳን መጽሐፍት ተጽፏው የነበሩት በምን ላይ ነበር? የብሉይ ኪዳን ቅዱሳን መጽሐፍት በመጀመሪያ በፓፒሩሶች ላይ ተጽፏው የነበሩ ይመስላል። እነዚህም ፓፒሩሶች በአባይ ወንዝ ዳር ይበቅሉ ከነበሩት ደንገሎች (ወይንም ቄጣ መሰል እጭቶች) ይሁሩ ነበር። ቄጣማዎቹ በቀጭኔ ይሰነጠሩና ጎን ለጎን በአራት ማዕዘን ተደርፎረው፣ ይመቱ፣ ይደመጡ፣ ተጠርገውና ተፍቀው እንደ ጥንታዊው የወረቀት ዓይነት ይሆኑ ነበር።

ፓፒሩሶች በግብፅ ለብዙ ዓመታት፣ በእርግጠኝነትም በሙሴ ዘመን አገልግሎት ላይ ውለው እንደበረ እናውቃለን። ስለዚህም የብሉይ ኪዳን የመጀመሪያዎቹ ጽሑፎች በእነዚህ የምጻፊያ መጠቀሚያዎች ተጽፏው ነበር ማለት ነው። እንደዚህ ካልሆነ ደግሞ በእንስሳት ቆዳ (በብራና) ላይ ተጽፏው ነበር ማለት ነው። ብራና በአገልግሎት ላይ ውሎ የነበረው በ200 ዓ.ዓ አካባቢ ነበር። ብራናዎች ስለማይቀዳዱ እንዲሁም ለረጅም ጊዜ ይቆዩ ስለነበር ይመረጡ ነበር። ጽሑፉንም ለረጅም ጊዜ ጠብቆ ለማቆየት የሚችሉ ነበሩ።

እግዚአብሔራዊ ማገለጥ

እግዚአብሔር ከሕያዋን ሁሉ እጅግ በጣም ታላቅ መሆኑን እኛ እናውቃለን። “የእግዚአብሔርን ጥልቅ ነገር ልትመረምር ትችላለህ? ወይስ ሁሉን የሚችል አምላክን ፈጽመህ ልትመረምር ትችላለህ?” ኢዮብ 11.7። በጥቅሉ ውስጥ የታሰበው መልስ፣ በእርግጥ አይደለም ነው። እኛ በእውቀታችንና በጥበባችን ወሰን የሌለውን አምላክ ልናውቀው አንችልም። እርሱ ከእኛ፣ ከሰዎች መረዳት

በጣም፣ እጅግ በጣም ያለፈ ነው። ታዲያ፣ እኛ እርሱን የማወቂያ ምንም ተስፋ የለንም ማለት ነው? እግዚአብሔር ይመስገንና እንደዚያ ማለት አይደለም። በጣም ጥልቅ በሆነ ምርምርም እንኳን እግዚአብሔርን እኛ ልናውቀው ባንችልም፣ እርሱ ግን እራሱን ለእኛ እንዲታወቅ ያደርጋል። እንደ እውነት ሁሉ ምንጭ ስለ እራሱ ድንቅ ማንነት እርሱ እኛን ያስተምረናል። ይህም ዘማራው፦ “በአንተ ብርሃን ብርሃንን እናያለን” መዝሙር 36.9፣ እንዳለው ነው። ይህም እውነታ በግልፅ ወደ መገለጥ አስተምህሮ እኛን ያመጣናል።

አጭርና የተመጠነ የመገለጥ ትርጉም የተገኘው ከይክተር ጀምሮ ባርጣን ነው። እርሱም የጻፈው፣ “መገለጥ፣ እንደ መለኮት ድርጊት፣ ተጨባጭ እውነትን መለኮታዊ በሆነ መንገድ ለሰው ማቅረብ ነው። ስለዚህም ተጨባጭ እውነት በመገለጥ፣ እንደዚያ የድርጊት ውጤት፣ በመሆን ቀርቧል።”¹

በመሆኑም መገለጥ ሁለት ዓይነት ነገሮችን የያዘ ነው። የመጀመሪያው፣ አጠቃላይ መገለጥ አለ። ይህ በከፊል የሚመጣው ከእኛ ውጭና በከፊሮችን ካለው ዓለም ነው። ይህም በፍጥረት እና በምጋቦት ሥራ ውስጥ ነው። በዚያም ውስጥ እግዚአብሔር የእርሱን መለኮትነትና ፍፁምነት ያሳያል። “የእርሱ የማይታዩት ባህርይ፣ ከዓለም ፍጥረት ጀምሮ በግልፅ ይታያሉና፣ የእርሱ ዘላለማዊ ኃይልና አምላክነቱም እንኳን፣ ከተሠሩት ነገሮች የሚታወቁ በመሆናቸው፣ ስለዚህም እነርሱ ማመካኛ የላቸውም።” (ሮሜ 1.20 መዝሙር 19.1 ሐዋርያት 14.27)።

የሚታየውን የዚህን አፅናል ዓለም የተለያዩ ክፍሎች ተመልክተን እንድናስብ የምንገደደው፣ እጅግ በጣም በከበረ አድናቆት፣ ይህንን መለኮታዊ ቀደሸናፊ ፈጣሪን ነው። ከዚህም በላይ ይህ አጠቃላይ መገለጥ ከእኛም ከውስጣችን ይገኛል። በእግዚአብሔር መልክ ተፈጥረን፣ ሁላችንም በተፈጥሯችን የእግዚአብሔር ስሜት (ግንዛቤ) አለን። ስለ ስነ ምግባር እንዲሁም በእውነትና በውሸት መካከል ያሉትን ልዩነቶች እንረዳለን። ቅዱስ ጳውሎስ እንዳለው፣ “እኛ ለራሳችን ሕግ ነን፣ የሕግ ሥራ በልባችን ውስጥ ተጽፏል፣ ሕሊናችንም ያንን ይመስከርናል።” (ሮሜ 2.14፣ 15)።

እንዲህ ዓይነቱ መገለጥ፣ አጠቃላይ መገለጥ ይባላል። ይህም ለዓለም ሁሉ በአጠቃላይ እንዲታወቅ ስለተደረገ ብቻ ሳይሆን፣ ነገር ግን በአጠቃላይ ነገሮች ላይ ብቻ ስለሚሠራ ነው። ይህ መገለጥ ስለ ዝርዝር ነገሮች፣ ለምሳሌ ከእግዚአብሔር ጋር ስለ መታረቅ፣ ስለ ኃጢአት ይቅርታ፣ ወይንም ስለ መንግስት ሰማይ መንገድ፣ የሚናገረው ምንም ነገር የለም።

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

ሁለተኛው፡ ልዩ መገለጥ፡ ከእርሱ አስደናቂ ምህረት የተነሳ፤ እግዚአብሔር ልዩ የሆነውን መገለጥ ለመስጠት ፈቀደ። ይህም የተገለጠው ውጫዊም ውስጣዊም በሆነ መንገድ ነው። ውጫዊው ልዩ መገለጥ፤ የሚመጣው በመለኮት መገለጦች ነው፤ ይህም “ቲምፋኒዎች” (Theophanies) ነው፤ በዚህም እግዚአብሔር ለሰዎች ሲገለጥ እንዲሁም ደግሞ በድምፅ ሲናገር እናየዋለን። እግዚአብሔር ለእነርሱ እንደተናገረው ሁሉ፤ “እግዚአብሔር ለአብርሃም ተገለጠለት፤ እናም ለእርሱ ይህንን አገር ለዘርሀ እስጣሊሁ አለው” (ዘፍጥረት 12.7 በተጨማሪም ዘፍጥረት 3.8-19)። ውስጣዊ ልዩ መገለጥ ደግሞ ለተመረጡ ሰዎች በራዕይ፣ በሕልምና በሸክም መልክ ይመጣል። እግዚአብሔር እርሱ አንድ ጊዜ በዘኑልቁ 12.6 ላይ እንደተናገረው፤ “እርሱም። ቃሊን ስሙ፤ በመካከላችሁ ነቢይ ቢኖር፤ እኔ እግዚአብሔር በራእይ እገለጥለታለሁ። ወይም በሕልም እናገረዋለሁ።” በሕልም ይናገራል። እንዲሁም “ሸክሞች” ደግሞ በአዕምሮና በልብ ላይ የተቀመጡ ከባድ መልእክቶች ነናል። ስለዚህም የሚከተለውን እናነባለን፡ “በሚልኪያስ እጅ ለእስራኤል የሆነ የእግዚአብሔር ቃል ሸክም ይህ ነው።” ሚልኪያስ 1.1። ሁለተኛው መገለጥ ማለትም ልዩ መገለጥ የሰዎችን ጥልቅ ፍላጎት የሚመለከት ነው። እርሱም የሰው ነፍስን ጥንታዊ ጥያቄ ሁሉ ይመልሳል፤ ለምሳሌ ኢዮብ 9.2፡ “ሰውስ በእግዚአብሔር ፊት ጻድቅ መሆን እንዴት ይችላል?”

በአጠቃላይ መገለጥ እና በክርስቶስ ሰው መሆን በተጠቃለለው በልዩ መገለጥ በኩል፤ እግዚአብሔር በፀጋው ለእኛ የሰጠንን፣ መለኮት እርሱን የገለጠበትንና የራሱን የደህንነት መንገድ እርሱ መግለጡን ነው።

ጥንድ አስተምህሮ

እኛ ልናስተውለው የሚገባን ጥንድ የሆነ አስተምህሮ፤ እስትንፋሱ-እግዚአብሔር፤ ፕሮፌሰር ሉዊስ ጎስን በአንድ ወቅት እንደተረጎመው፤ “ያ ሊገለጥ የማይቻል ኃይል፤ መለኮታዊው መንፈስ ከጥንት ጀምሮ በቅዱስ መጽሐፍ ጸሐፊዎች ላይ ያስቀመጠው፤ ለራሳቸው ምሪት ለሚጠቀሙባቸው ቃሎችም እንኳን፤ እነርሱን በተመሳሳይ መንገድ ከሰህተት ሁሉና ከሁሉም ግድፈት ለመጠበቅ ነው።”²

ስለዚህም፡ እስትንፋሱ-እግዚአብሔር፤ እግዚአብሔር በተወሰኑ ሰዎች ላይ ያስቀመጠውና የተገለፀውን ሁሉ በትክክልና ያለምንም ስህተት እንዲመዘገቡት የመለኮታዊው ተፅዕኖ ሂደት ነው። በ2 ጴጥሮስ 1.21 ላይ “በጥንት ጊዜ ትንቢት በሰው ፈቃድ አልመጣምና፤ ነገር ግን ቅዱሳን የእግዚአብሔር ሰዎች በመንፈስ ቅዱስ ተነድተው ተናገሩት”።

የሂደቱም ውጤት የተጻፈው የእግዚአብሔር ቃል ነው። እርሱም በዳንኤል 10.21 ላይ እንዳለው፤ “የእውነት መጽሐፍ ነው።” ስለዚህም በፍጥነት ወደ አዕምሮአችን የሚመጣው የሐዋርያቱ አስደናቂ አረፍተ ነገር፤ 2 ጢሞቴዎስ 3.16 ነው፤ “መጽሐፍ ሁሉ በእስትንፋሱ-እግዚአብሔር ተሰጥቷል፤ እርሱም ለአስተምህሮ፤ ለተግሣድ፤ ለማቃናት፤ በጽድቅ ላለ ትምህርት ደግሞ ይጠቅማል።”

እስትንፋሱ-እግዚአብሔር የሆነው መገለጥ፤ የእግዚአብሔር መጽሐፍ ነው። በመገለጥና በእስትንፋሱ-እግዚአብሔር፤ እኛ መጽሐፍ ቅዱስን በእጃችን ለመያዝ እና ለማወቅ እንዲሁም በእጃችን የእግዚአብሔር ቃል እንዳለን አውቀናል።

የተጻፈ ማስረጃ

እንደዚህ ዓይነቱ የጽሑፍ ማስረጃ ተመዝግቦ በመጀመሪያ የተገኘው በዘፀዓት 17.14 ላይ ነው፤ እዚያም ከአማሌቃውያን ጋር ጦርነት ከተደረገ በኋላ እግዚአብሔር ለሙሴ አለው፤ “እግዚአብሔርም ሙሴን፡ የአማሌቅን ዝርር ከሰማይ በታች ጨርሼ አደመሰሰሁና ይህን ለመታሰቢያ በመጽሐፍ ጻፈው፤ በኢያሱም ጆሮ ተናገር አለው።” እንደገናም ደግሞ ዘፀዓት 24.4 የሚከተለውን እናነባለን “ሙሴም የእግዚአብሔርን ቃሎች ጻፈ፤ ማለምም ተካሄደ፤ ከተራራውም በታች መሠዊያን፤ አሥራ ሁለትም ሐውልቶች ለአሥራ ሁለቱ የእስራኤል ነገድ ሠራ።” እንዲሁም እንደገና በዘፀዓት 34.27 ላይ እግዚአብሔር ለእርሱ አለው፤ “እግዚአብሔርም ሙሴን፡ በእነዚህ ቃሎች መጠን ከእንተና ከእስራኤል ጋር ቃል ኪዳን አድርጌአለሁና እነዚህን ቃሎች ጻፍ አለው።” እንደዚህ ላይልን ልንቀጥል እንችላለን። ሙሴ እንደጻፈ፤ ጨምሮም እንደጻፈ፤ እንደገናም እንደጻፈ የሚናገሩ እጅግ ብዙ አንቀጾች አሉ፤ ሁሉም የሙሴ መጻሕፍት (ፔንታቲክ የምንለውን) የመጀመሪያዎቹ አምስት የመጽሐፍ ቅዱስ መጽሐፍት (ለምሳሌም ዘዳግም 31.9፣ 24-26 ዘኑልቁ 33.1፣2)።

የመጀመሪያዎቹ

አንድ ጊዜ ከተጻፉ በኋላ፤ የመጀመሪያዎቹ እስትንፋሱ-እግዚአብሔሮች ወይም (ኦቶግራፍ) በመባል የሚታወቁት፤ በጥንቃቄ ተጠብቀው ነበር። የሙሴ ጥቅል ጽሑፍ ለካህናቱ በአደራ ተሰጥቶ በቅዱስ ታቦቱ አጠገብ ይቀመጥ ነበር። ይህንን በዘዳግም 31.25፣26 ላይ እናነባለን፡ “ሙሴ የእግዚአብሔርን ቃል ኪዳን ታቦት የሚሸከሙትን ለጭውያንን እንዲሁ ብሎ አዘዘ፤ ይህን የሕግ መጽሐፍ ውሰዱ፤ በዚያም በእናንተ ላይ ምስክር እንዲሆን በእምላካችሁ

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

በእግዚአብሔር ቃል ኪዳን ታቦት አጠገብ አኑሩት።” ከዚህም በተጨማሪ (ኢያሱ 1.8፣ 1 ነገሥት 2.3፣ ነሀምያ 8.1) ይህንን ያሳያሉ።

ከሙሴ በኋላ የራሱን ስም የያዘውን መጽሐፍ የጻፈው፣ ኢያሱ መጣ፣ ወደ ሕይወቱ መጨረሻ፣ በኢያሱ 24.26 መሠረት፣ ሙሴ ያደረገውን ነገር ኢያሱም አደረገው። ኢያሱ 24.26 ላይ እንደተመዘገው “ኢያሱም ይህን ቃል ሁሉ በእግዚአብሔር ሕግ መጽሐፍ ጻፈ፤ ታላቁንም ድንጋይ ወስዶ በእግዚአብሔር መቅደስ አጠገብ ከነበረችው ከአድባሩ ዛፍ በታች አቆመው።” በሙሴ ጥቅል ላይ ከጨመረው በኋላ ያንን ጥቅል በመቅደሱ ውስጥ አደረገው።

ብዙም ሳይቆይ ሌላ ተጨማሪ መጽሐፍ ተጻፈ፣ በዚህ ጊዜ በሳሙኤል ነበር፣ በ1 ሳሙኤል 10.25 ላይ እንደምናነበው፣ “ሳሙኤልም የመንግሥቱን ወግ ነገረ፣ በመጽሐፍም ጻፈው በእግዚአብሔርም ፊት አኖረው። ሳሙኤልም ሕዝቡን ሁሉ ወደ እየቤታቸው አሰናቢታቸው።” (በእግዚአብሔር ፊት አኖረው፣ በቅድስተ ቅዱሳን እና የቃል ኪዳን ታቦት ባለበት ቦታ አስቀመጠው ማለት ነው)።

ቤተ መቅደሱ

የመገናኛው ድንኳን በተለወጠበት ጊዜ፣ እነዚህ ክቡራን የመጀመሪያ ጽሑፎች፣ (አቶግራፎች)፣ ወደ ቋሚ የቤተ መቅደሱ ግንብ ውስጥ እንዲቀመጡ ተደርጓል፣ ለዚህም 2 ነገሥት 22.8 ማስረጃ ሊሆን ይችላል ያም ሊቀ ካህኑ ኬልቅያስ፦ “ካህኑም ኬልቅያስ ጸሐፊውን ሳፋንን፣ የሕጉን መጽሐፍ በእግዚአብሔር ቤት አግኝቻለሁ አለው፤ ኬልቅያስም መጽሐፉን ለሳፋን ሰጠው፣ እርሱም አነበበው።” አንዳንድ ሊቃውንት የሕጉ መጽሐፍ የሙሴ አምስቱ መጽሐፍት የመጀመሪያው ጽሑፎች ነበሩ በማለት አስተያየትን ሰጥተዋል፣ እነርሱም በክፉው ንጉሥ በምናሴ እና በአሞን የግዛት ዘመን በካህናቱ ተደብቀው እንደነበረ አሁን ግን እንደተገኙና ወደ ንጉሡ ትኩረት እንደመጡ ነው።³ በ2 ዜና 34.14 ላይ፣ “ወደ እግዚአብሔርም ቤት የቀረበውን ገንዘብ ባመጡ ጊዜ ካህኑ ኬልቅያስም በሙሴ እጅ የተሰጠውን የእግዚአብሔርን ሕግ መጽሐፍ አገኘ።” እዚህ ላይ ያለው ቃል፣ ቃል በቃል ቢተረጎም፦ “በሙሴ እጅ፣ የእግዚአብሔር ሕግ መጽሐፍ” ይላል።

የታቦቱ ጠቃሚነት

እነዚህን ጽሑፎች በእነዚህ ቅዱሳን ቦታዎች ስለ ማስቀመጥ Dr. W.H. Green፣ “ይህ የጥንት ዋና ዋናዎቹ ሕዝቦች

አጠቃቀም ልማድ ነበር” በማለት ጽፏል። እርሱም የጠቀሰው እውነታ፦ “ሮማውያን፣ ግሪኮች፣ ፊኒሺያኖች፣ ባቢሎናውያንና ግብፆች የራሳቸው ቅዱሳን መጻሕፍት አሏቸው፣ እነርሱንም በታላቅ ቅናት በቤተ መቅደሶቻቸው ውስጥ ይጠብቋቸውና ለዚህም ዓላማ በተመደቡት ሃላፊዎች እጅ በአደራ ያስቀምጧቸው ነበር”።⁴

ይሁን እንጂ፣ እነዚህ ጥቅሎች በዚህ ቦታ ለመቀመጣቸው ሌሎች በጣም ጠቃሚ ምክንያቶች ነበሩ እነርሱም፦

ታቦቱ በመለኮታዊው መቅደስ ውስጥ ይጠበቅ ነበር፣ በታቦቱ አጠገብ ይቀመጡ የነበሩ ጽሑፎች በተለይም ከእግዚአብሔር ጋር ግንኙነት እንዳላቸው ነበር። እርሱ በእርግጥ የቅዱሳን መጻሕፍት ጸሐፊ ነው። እርሱ የሚለውና መጽሐፍ ቅዱስ የሚለው ነገር አንድና ተመሳሳይ ነገር ነው፣ (ሮሜ 9.17 ገላትያ 3.2)፣ ስለዚህም እዚህ ጋ የእግዚአብሔር የተጻፈው ቃልና፣ በአጠቃላይም እነዚህ እስትንፋሱ-እግዚአብሔር መጽሐፍት፣ “የእግዚአብሔር ንግግሮች” ተብለው ይጠሩ ነበር (ሮሜ 3.2 እና ሐዋርያት 7.38)።

መንፈሳዊ የነበሩ እስራኤላውያን ታቦቱ የእግዚአብሔር ዙፋን እንደነበረ ይገባቸው ነበር፣ (ዘፀአት 25.22፣ መዝሙር 80.1)። እነዚህ ጽሑፎች መቀመጣቸው፣ ይጠቁም የነበረው ነገር፣ እነርሱ በመለኮት ሥልጣን እንዳላቸው ነበር። መጽሐፍ ቅዱስ እጅግ ታላቅ የሆነ ሥልጣን አለው። ሰዎች በእርሱ አስተምረው ላይ ቸልተኝነት የሌለበት እምነት እንዲያደርጉ፣ ለትዕዛዛቶቹ የማይዛባ መታዘዝ እንዲሰጡ ይጠይቃል። የእያንዳንዱ ሰው ነፍስ ለእርሱ መስገድ አለበት። መዝሙር 78.5 ላይ፦ “በያዕቆብ ምስክርነቱን መሰረተ፣ ሕጉንም በእስራኤል አጻና፣ ያም ለአባቶቻችን ያዘዘውን፣ እነርሱም ለልጆቻቸው እንዲያስታውቁት።”

ከዚህም በላይ፣ እነዚህ ቅዱሳን መጻሕፍት ከታቦቱ ጎን ተቀምጠው ስለነበር፣ ማለትም በመገናኛው ድንኳን ማዕከል ወይንም በቤተ መቅደሱ ማዕከል ውስጥ ስለነበሩ፣ ስለዚህም ከሌሎቹ ከተራ መጽሐፍት ተለይተው ነበር። እነርሱም በግልፅ ቅዱሳን ተብለው ተገልጠውና ታውጀው ነበር። በእርግጥ እግዚአብሔር የጻፋቸው ቃላት ጉጹሃንና የከበሩ ናቸው። እውነት ነው፣ ያለምንም ድብልቅና ያለምንም ስህተት የሆኑ ናቸው። “የእግዚአብሔር ቃሎች ጉጹህ ቃሎች ናቸው፣ በብር ማቅለጫ ሸክላ እንደተፈተነ፣ ሰባት ጊዜ እንደተጣራ ብር ናቸው።” መዝሙር 12.6። እስትንፋሱ-እግዚአብሔር የሆኑ ጽሑፎች ሁል ጊዜ መከበር አለባቸው፣ ስለዚህ፣ በ2 ጢሞቴዎስ 3.15 “ቅዱሳን መጻሕፍት” ናቸው።

ታቦቱ በእርግጥ፣ የምህረት መክደኛ ነበረው በዚያም ላይ የመስዋዕት ደም ደረጭበት ነበር። ዘፀዓት 25.21፣ የሥርየትን አስተምህሮ ለመግለጽና እግዚአብሔር የሚቀረብበት ብቸኛው መንገድ እርሱ መሆኑን ለማሳየት፣ መጽሐፍቶቹም በአጠገቡ ተቀምጠው ነበር። ስለዚህም በሉቃስ 24.46፣47 ላይ የሚከተለው ተጽፎ እናገኛለን፡ “ለእነርሱም፦ ክርስቶስ መከራ ይቀበላል፤ በሦስተኛውም ቀን ከሞት ይነሳል ተብሎ እንደዚህ ተጽፎ ነበር። በስሙም ንስሐና የኃጢአት ስርየት ከኢየሩሳሌም ጀምሮ በአሕዛብ ሁሉ መካከል ይሰበካል።”

አንድ የመጨረሻ ሐሳብ፣ የመጽሐፍ ጥቅልሎቹ በከፍተኛ ክፍያ በታች ነበሩ ዘፀዓት 25.18-20፣ ያም እነርሱ በመለኮት እንደተጠበቁና እንደተከለሉ የሚያሳይ ነው። ምንም እንኳን ዛሬ ብዙ ቢካድም፣ የመጽሐፍ ቅዱስ በመለኮት መጠበቅ አስተምህሮ doctrine of preservation of scripture ሊታመንና በግልፅነትም ሊታወጅ ይገባዋል። የብሉይ ኪዳን በሐረብና ቋንቋና የአዲስ ኪዳን ደግሞ በግሪክ ቋንቋ በእግዚአብሔር እስትንፋስ የተሰጡ ናቸው፤ እንዲሁም በእርሱ ብቻ ብቸኛ ጥበቃ እና ምጋቦት በዘመናት ሁሉ ንጹሃን ሆነው ተጠብቀዋል፤ ስለዚህም እውነተኛነት ናቸው። (ዌስትሚኒስተር የእምነት አቋም ምዕራፍ 1 አንቀፅ 8)። የእኛ ጌታ እራሱ “ሰማይና ምድር እስኪያልፍ ድረስ አንዲት ነጥብ ወይንም ፊደል በምንም መንገድ አታልፍም ይህ ሁሉ እስኪሟላ ድረስ” ብሏል (ማቴዎስ 5.18፣ መዝሙር 119.152 እና ኢሳያስ 40.8)።

አንድ መጽሐፍ

አስደናቂው የመጽሐፍት ስብስብ እስኪሞላ ድረስ እግዚአብሔር ሰዎችን በመንፈሱ መናገሩን ቀጥሎበት ነበር (1 ዜና 29.29፣ 2 ዜና 9.29፣ 12.15፣ ኢሳያስ 30.8፣ ኤርምያስ 36.1፣2)። የሙሴ የጥንቱ ወይንም የመጀመሪያው ጽሑፍ በ1450 ዓ.ዓ የተጻፈ ሲሆን፣ የሚልኪያስ ትንቢት ደግሞ ተጽፎ የተጠናቀቀው በ1450 ዓ.ዓ አካባቢ ነው። ስለዚህም ለ1000 ዓመት ያህል እግዚአብሔር በፀጋው ከሰዎች ጋር በመናገሩት፣ በመንፈስ ቅዱስ መለኮታዊ ተፅዕኖ፣ የእርሱን ግንኙነት እንዲጻፍ አድርጓል፤ እርሱም ከእውነታውና ከአስተምህሮውም ጭምር ከስህተት ሁሉ ነጻ ነው። እነዚህ ጽሑፎች አስደናቂ በሆነ መንገድ ተጠብቀዋል። አሁን እንድንመለከተው የሚቀረው ነገር፣ ከመጀመሪያው ጀምሮ፣ ይህ ስብስብ ጽሑፍ ይታይ የነበረው እንደ አንድ ወጥ መጽሐፍ እንደሆነና፣ በኢሳያስ 34.16 መሰረት፣ “በእግዚአብሔር መጽሐፍ ፈልጉ አንብቡም፤ አፌ አዝዞአልና፣ መንፈሱም ስብስቦአቸዋልና ከእነዚህ አንዲት አትጠፋም፣ ባልንጀራውንም የሚያገባ የለም።” መጠሪያ ስሙ የእግዚአብሔር መጽሐፍ እንደሆነ ነው።

ቅጅዎች ወይንም ኮፒዎች

ቅጅን ወይንም ኮፒን በተመለከተ ለመጀመሪያ ጊዜ የተጠቀሰው አሥርቱን ቃላት በተመለከተ ነው። በእርግጥ በመጀመሪያ ተጽፈው የነበረው በእግዚአብሔር ጣት በድንጋይ ፅላቶች ላይ ነበር። የመጀመሪያው ፅላት ከተሰበረ በኋላ፣ ሙሴ አዲስ ፅላትን እንዲጠርብ ጌታ አዘዘውና በእነዚያም ላይ ጌታ እነዚያኑ ቃላት ጻፈባቸው። ስለዚህም የምንረዳው እግዚአብሔር ኮፒ የማድረግን ሕግ እንደመሰረተ ነው። ኮፒ ወይንም ቅጂ መሆን ያለበት እንደ መጀመሪያው ጽሑፍ ነው። ዘዳግም 10.4። ይህ መርሆ በትክክል እንደተጠበቀ ጥልቅ የሆኑ መሰረቶች አሉን። የኤርምያስ የጽሑፍ መልእክቶች በተደመሰሱ ጊዜ፣ እግዚአብሔር ለነቢዩ ሌላ ኮፒን እንዲያዘጋጅ አዘዘው ነገር ግን ይህን በማድረግ፣ እርሱ አጥብቆ ያዘዘው ትክክለኛ ኮፒ እንዲሆን ነበር። “ዳግመኛም ሌላ ክርታስ ውሰድ፣ የይሁዳም ንጉሥ ኢዮአቄም ባቃጠለው ክርታስ ላይ የነበረውን የቀድሞውን ቃል ሁሉ ጻፍበት።” ኤርምያስ 36.28። በዚህም መሠረት ባሮክ (የኤርምያስ ጸሐፊ) በነቢዩ እየተነገረው እንደገና ጻፈ፣ በቀደመው ክርስታስ ውስጥ ተጽፈው የነበሩትን ቃሎች ሁሉ ጻፈ። (ኤርምያስ 36.32፣ ስለዚህም ሁለተኛው ክርታስ የመጀመሪያው ትክክለኛ ኮፒ ነበር። ምንም እንኳን በዚህ ጊዜ፣ ባሮክ ከኤርምያስ የእስትንፋስ-እግዚአብሔር አገልግሎት ተጨማሪ ቃሎችን ቢጨምርም)።

ስለዚህም ኮፒዎች በአሥሩ ቃላት ላይ ብቻ ሳይሆን በሌሎችም የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ላይ ተደርገው ነበር። የአራት ዘዳግም መጽሐፍ ምናልባትም አምስቱም የሙሴ መጽሐፍት (ፔንታቱክ)፣ በእያንዳንዱ የእስራኤል ንጉሥ እጅ መናገር ነበረባቸው። “በመንግሥቱም ዙፋን በተቀመጠ ጊዜ ከሌዋውያን ካህናት ወስዶ ይህን ሕግ ለራሱ በመጽሐፍ ይጻፍ።” ዘዳግም 17.18፣ እንዲሁም 2ዜና 23.11)። የመጀመሪያዎቹ በእርግጥም በካህናቱና በሌዋውያን እጅ ውስጥ ነበሩ፣ እርሱ ለራሱ ኮፒ ይጻፍ በሚልበት ጊዜ፣ ምናልባትም ይህ እርሱ በራሱ እንዲጻፍ ብቻ ሳይሆን አንድ ሰው ስለ እርሱ እንዲጻፍ ማቀናጀት እንደነበረበትም ነው (1ዓሙኤል 1.3፣ 13.9፣ 1 ገነኞች 8.62 ዮሐንስ 19.19 የተወሰኑ ሰዎች ያደርጉ እንደነበር ተጠቅሷል። ይህ የሚያሳየው ኮፒ በሚያደርጉበት ጊዜ በእርግጥ በሌሎች እጅ ይደረግ እንደነበረ ነው)።

መሳፍንቶችም በተገቢው መንገድ አገልግሎታቸውን ለማከናወን የሙሴን የተለያዩ ሕግጋት ማግኘት ነበረባቸው (2 ዜና 19.10) ይህም ልክ ካህናቱ ያደርጉ እንደነበረው

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

ነው። በተለይም ከአንዳንድ ሌዎውያን ጋር ወደ ተለያዩ የይሁዳ ከተሞች ይላኩ የነበሩት እነዚያ (2ዜና 17.7-9) የሕጉን መጽሐፍ ይዘው ነበር። በኋለኛው ጊዜ፣ ይህ በተለይ የተባለው “እነርሱ በይሁዳ አስተማሩ፣ እናም የእግዚአብሔር ሕግ መጽሐፍ ነበራቸው” የሚለው ቃል በቁጥር 9 ላይ ይገኛል። ስለዚህም ባለ ሥልጣናት ብቻ መጽሐፍ ቅዱስ ነበራቸው ብለን እኛ መገመት የለብንም። በአጠቃላይ አማኞች መጽሐፍ የነበራቸው ለመሆኑ ማስረጃዎች አሉን (መዝሙር 1.2፣ መዝሙር 119)።

የጸሐፍቶች ሥራ

የመጀመሪያዎቹ፣ ከዚህ በፊት እንደተናገርነው፣ “አቶግራፎች” ተብለው ይጠራሉ፣ ኮፒዎች ደግሞ “አፖግራፎች” ይባላሉ። መጽሐፍ ቅዱሶችን ኮፒ ማድረግ ትልቅ ጥንቃቄ እንደሚያስፈልገው ግልፅ ነው። በመጀመሪያ፣ ለዚህ ትልቅ ሥራ ሃላፊነት የነበራቸው ካህናቱ ነበሩ። ዘዳግም 17.18፣ ነገር ግን ቆይቶ ጸሐፍት፣ (በዕብራይስጥ ሰፈሪም፣ ሳፋር ከሚለውና መጻፍ ማለት ከሆነው ቃል የመጣ ነው) ይህንን ሚና ወስዱ፣ እንደ ኤርምያስ ቋንቋ፣ ነቢዩ፣ የጠቆመው፡- “እናንተስ። ጥበባኞች ነን የእግዚአብሔርም ሕግ ከእኛ ጋር ነው እንዴት ትላላችሁ? እነሆ፣ የጸሐፊ ብርዕ ሐሰተኛ ነው በሐሰትም አድርጎአል።” ኤርምያስ 8.8። እንደ ጸሐፍት የተመደቡት እነዚያ በመጀመሪያ ብዙ እና የተለያዩ ሃላፊነቶች ነበሯቸው። ይሁን እንጂ፣ ጊዜው እየሄደ፣ እነርሱ በጽሑፍ ኮፒ ሥራ ላይ አትኩረው ነበር። ስለዚህም በመጽሐፈ ዕዝራ 7.11 መሠረት፡- “ንጉሡም አርጤስስ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ቃልና ለእስራኤል የሆነውን ሥርዓት ይጽፍ ለነበረው ለጸሐፊው ለካህኑ ለዕዝራ የሰጠው የደብዳቤው ግልባጭ ይህ ነው።” ዕዝራ 7.11፣ እንደ ዕዝራ ዓይነት ሰው ጸሐፊው በመባል ተጠርቶ ነበር።

እንደሚታወቀው ሁሉ የመጽሐፍ ቅዱስ ኮፒዎችን ለማግኘት የነበረው ፍላጎት በጣም ከፍተኛ ነበር። ስለዚህም ጸሐፊዎቹ እራሳቸውን ወደ “ወገኖችነት (ቡድንነት)” ወይም “ማህበርነት” ቀየሩት፣ ይህም ሥራዎቻቸውን በአንድ ላይ በማስተባበርና በተቻለ መጠን ጥሩ ውጤትን ለማምጣት እርግጠኞች እንዲሆኑ ነበር (1 ዜና 2.55) “በያቤጽም የተቀመጡ የጸሐፊዎች ወገኖች፣ ቲርዓውያን፣ ሺምዓታውያን፣ ሡካታውያን ነበሩ፤ እነዚህ ከፊካብ ቤት አባት ከሐማት የወጡ ቁናውያን ናቸው።” እነርሱም እጅግ በጣም ጥሩ ኮፒዎችን ለማዘጋጀት፣ በዚህ ሙያ ላይ ከሁሎች በአንድ ላይም ለቅዱሳን መጻሕፍት እጅግ ከፍተኛ ያለ አክብሮት ነበራቸው። በእርግጥም አመኔታ ይጣልባቸው የነበሩት ኮፒዎች በእነዚህ የጸሐፍት ቡድን የተዘጋጁት ብቻ ነበሩ።

እዚህ ላይ አንድ ነገርን ማስታዎስ በጣም ጠቃሚ ነው፣ በእግዚአብሔር የቸርነት ዕቅድ መሠረት፣ አይሁዶች የራሳቸውን ቅዱሳን ጽሑፎች ከማንኛውም ሌላ ታሪካዊ ሕዝብ ይልቅ በከፍተኛ ደረጃ ጠብቀው አቆይተዋል።

በአንደዚህ ዓይነቱ መንገድ ተገኝተው የነበሩት የጸሐፍቶቹ ኮፒዎች እንደ እግዚአብሔር ቃል ይጠቀሱና፣ መለኮታዊ ሥልጣን ያላቸው መጽሐፍት ተደርገው ተወስደው ነበር። በ1 ነገሥት 2.3 ዳዊት ለሶሎሞን ያዘዘው፡- “በርታ ሰውም ሁን፣ የምትደርገውንና የምትሄድበትን ሁሉ ታከናውን ዘንድ፣ በሙሴ ሕግ እንደ ተጻፈ ሥርዓቱንና ትእዛዛቱን ፍርዱንና ምስክሩንም ትጠብቅ ዘንድ፣ በመንገዱም ትሄድ ዘንድ፣ የአምላክህን የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ጠብቅ።” እንግዲህ ንጉሡ ሶሎሞን ይፍሩት የነበረው ኮፒዎች ብቻ ነበር፣ ይህም በዘዳግም 17.18፣19 ላይ እንደተጠቀሰው ማለት ነው፣ ነገር ግን ይህ ኮፒ እንዴት እንደተገለፀ አስተውሉ፣ “በሙሴ ሕግ የተጻፈውን”። እንደዚህ ዓይነቱ ከፍተኛ ጥንቃቄ በኮፒዎቹ ላይ ተደርጎ ስለነበረ የዚያ ጥረት ውጤት ቅዱስ ሰነድና የመጀመሪያውን ሥልጣን ይዞ ነበር። ስለዚህም የእግዚአብሔር ቃል ነበር፣ ስለዚህም እንደ እግዚአብሔር ቃል ይጠቀስ ነበር።

የመጀመሪያዎቹ መጥፋት

ኢዮሳፊም በባቢሎናውያን እጅ በ586 ዓ.ዓ ወደቀች። ከተማዋም ከፍተኛ ውድመት አጋጠማት በሰሎሞን የተገነባውም ታላቁ ቤተ መቅደስ ሙሉ ለሙሉ ፈረሰ (2 ዜና 36.17-19)። ምንም እንኳን በታሪክ ባይጠቀስ፣ የመጀመሪያዎቹ የቅዱሳን መጽሐፍት ምንጮች ከከተማዋ ጋር እንደ ወደሙ እርግጠኛ ነገር ነው። ይሁን እንጂ፣ ሁሉም አልጠፋም ነበር። በዚያን ጊዜ ብዙ ኮፒዎች ተደርገው ነበርና፣ አንዳንዶቹም ወደ ግዛት ምድር ተወስደው ነበር፣ ምክንያቱም ዳንኤል ከሙሴ ሕግ ላይ የነበረውን በዳንኤል 9.11 ላይ ጠቅሷል፣ እንዲሁም የኤርምያስን ትንቢት ደግሞ ጠቅሷል፣ ይህም ኮፒዎች በእጁ የነበሩ ለመሆናቸው ማስረጃ ነው፣ ዳንኤል 9.2።

በ537 ዓ.ዓ፣ አይሁዶች ከግዛታቸው መመለስ ጀመሩ። እኛም የምናውቀው ዕዝራ በኢዮሳፊም ውስጥ አምልኮውን እንደገና አቋቋመው፣ “በሙሴ መጽሐፍ ላይ እንደተጻፈው” ዕዝራ 6.18። ይህ የሚያመለክተው እነርሱ የቅዱሳን መጻሕፍቱ ኮፒዎች አሁንም እንደነበራቸው ነው፣ ስለዚህም ለሁለተኛው ቤተመቅደስ አምልኮውን ሲያደራጁ እነርሱን በጥንቃቄ ማንበብ ነበረባቸው። በነህምያ 8.1 መሠረት ሕዝቡ ዕዝራን የጠየቁት ጥያቄ ተጽፏል “ሰባተኛውም ወር በደረሰ

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

ጊዜ የአስራኤል ልጆች በከተሞቻቸው ነበሩ። ሕዝቡም ሁሉ በውሃው በር ፊት ወዳለው አደባባይ እንደ አንድ ሰው ሆነው ተሰበሰቡ፤ እግዚአብሔርም ለአስራኤል ያዘዘውን የሙሴን ሕግ መጽሐፍ ያመጣ ዘንድ ጸሐፊውን ዕዝራን ተናገሩት።። ይህ የመጀመሪያው የእጅ ጽሑፍ (አቶግራፍ) አልነበረም - ኮፒ ብቻ ነበር፤ ነገር ግን አሁንም በጣም ጠቃሚ በሆነ መንገድ “የሙሴ ሕግ” ተብሎ ተጠቅሶ ነበር። ከእንደዚህ ያሉ የመጽሐፍ ቅዱሳት ማስረጃዎች መደምደም የምንችለው እግዚአብሔር በአስደናቂ መንገድ ቃሉን ጠብቆ እንዳቆየው ነው።

ታላቁ ቤተ መቅደስ

የብሉይ ኪዳን ታሪክ ከግዛት ከተመለሱ በኋላ ወዲያውኑ አቆመ። ነገር ግን እንደ ኋለኞቹ መጽሐፎች፣ መጽሐፈ ዕዝራ የሚያመለክተው የተማሩና ብልህ የሆኑ ሰዎች የነበሩ መሆናቸውን ነው። (ነሆም 8.4፣7፣13 እንዲሁም ዕዝራ 7.6፣11፣22)። የአይሁድም ልማድ የሚያሳየን፣ አይሁዶች ከተመለሱ በኋላ፣ ዕዝራ ታላቁ ስብሰባ እንዲደረግ እንደጠራ፣ ይህም የተደረገው የሕዝቡን የሃይማኖት ሕይወት እንደገና ለማደራጀት በማሰብ እንደነበር ነው። ይህ ስብሰባ 120 አባላት የነበሩትና ነቢዩን ሐኒን፣ ዘካርያስን እና ሚልኪያስን ያካተተ ነበር። “የታላቁ ቤተ መቅደስ ስዎችም” ያገኛቸውን፣ የቅዱስ መጽሐፍትን ኮፒዎች ሁሉ አንድ ላይ ሰበሰቡ። እነዚህ፣ በዝርዝር ተመርምረውና ተነፃፅረው ነበር። ሳይታሰቡባቸው የተደረጉት ብዙ ትናንሽ ስህተቶች፣ አሁን ታርመውና ተስተካክለው ነበር። እነዚህም ስህተቶች እንደ ፊደላትን፣ ቃላትን ወይንም ምናልባት አንድ መስመርንም መዘለሎች ነበሩ። በዕብራይስጥ ቋንቋ ውስጥ አንድ ዓይነት አስከፊ መስሎ ድረስ ስምንት ጥንድ ተመሳሳይ ፊደላት መኖራቸውን ስናስብ፣ በአንዳንድ ማክስከርፕት ውስጥ ገብተው የነበሩት ትናንሽ ስህተቶች አስደናቂዎች ሊሆኑብን አይችሉም። ስለዚህም በጣም ትጉና ጠንቃቃ የነበሩት ጸሐፊዎችም እንኳን ትንንሽ ስህተት ከማድረግ በላይ አልነበሩም። ይሁን እንጂ፣ ኮፒዎቹ በመጨረሻ ማስተካከያ ተደርጎባቸዋል። ስለዚህም በተለይ ስህተት ኖሮባቸው የተገኙት ኮፒዎች፣ በአይሁድ ቤተ መቅደስ አጠገብ በሚገኝ ቅዱስ ቦታ ማለትም “በገነዛ” እንዲቀሩና ተደርገው ነበር። ከታላቁ ስብሰባ ሥራ የተነሳ፣ ሁለተኛው ቤተ መቅደስ፣ የመጀመሪያው ቤተ መቅደስ እንደነበረው ዓይነት የዕብራይስጥ ጽሑፍ እንዲኖረው ተደርጎ ነበር።፤

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ወደ ትዕይንቱ በመጣበት ጊዜ፣ በጣም ብዙ ታማኝ የሆኑ ኮፒዎች ነበሩ። ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ በተደጋጋሚ ወደ ቅዱሳን መጻሕፍቱ ይጠቁም

ነበር። በምክራብ ውስጥ ሲያነብ፣ ከእነርሱ ላይ ያነበብ ነበር፤ ሉቃስ 4.16፣ በአደባባይ አገልግሎቱም እነርሱን ይጠቅስ ነበር፤ ማቴዎስ 19.3-5፣ 21.16፣42፣ ሰሚዎቻም እነርሱን ለራሳቸው እንዲያነቡ ያበረታታ ነበር፤ ዮሐንስ 5.39። እርሱም የነበሩትን ኮፒዎች እንደ እግዚአብሔር ቃል ቆጥሯቸው እንደነበረ ምንም ጥርጥር የሌለው ነገር ነው። ፈሪሳዊ የሆኑ ትርጉሞችንና ማደብዘዞችን አርጧል፤ ይሁን እንጂ የዕብራውያን ቅዱሳት መጽሐፍት አንድም ጊዜ እንኳን በጥያቄ ውስጥ አላሰገባም። እርሱም። “ተጽፏል” ለማለት ችሎ ነበር፤ ማቴዎስ 4.4፣7፣10 እንደገናም ደግሞ። “መጽሐፉ ለሸር አይችልም።” ዮሐንስ 10.35። በእርግጥ የእርሱም ሐዋርያት አንድ ዓይነት ነገርን አድርገው ነበር፤ ሐዋርያት 1.16፣ 4.25፣ 28.25 ዕብራውያን 1.1፣6፣7 ወዘተ)።

ይህ በጣም ብዙ ያረጋግጣል ብሎ መነጋገር ይቻላል፤ ከዚህም በላይ ሴፕቲጅንቱ (LXX በአሌክሳንደሪያውያን አይሁዶች በ250 ዓ.ዓ የተደረገው የብሉይ ኪዳን የግሪክ ትርጉም) ምንም ጥያቄ ውስጥ ሳይገባ በአዲስ ኪዳን በተደጋጋሚ ተጠቅሷል። ስለዚህ፣ ይህ በተመሳሳይ ሐሳብ፣ ሴፕቲጅንትን ትክክለኛ አስትንፋሱ-እግዚአብሔር ነው ብሎ እንደ ማጽደቅ ይጠቀሳል? አይደለም፤ በእንደዚህ ዓይነት አመለካከት ትልቅ ስህተት አለበት። እውነቱ ግን የሴፕቲጅንት ትርጉም እጅግ በጣም ብዙ የአዲስ ኪዳን ቦታዎች ላይ በትክክል ተነቅቷል (ማቴዎስ 2.15፣ በ LXX ላይ “ከግብፅ ውስጥ የእርሱን ልጆች ጠራኋቸው”፣ በሮሜ 10.15 LXX ላይ ደግሞ “የሰላምን ወንጌል እንደሚሰብክ እግሮች፣ የምስራችን እንደሚሰብክ፣ እኔ እንደ ውበት ወቅት በተራራዎች ላይ እሆናሁ”፣ እንደዚሁም ሮሜ 11.4 እና 1 ጴጥሮስ 4.8 ተመልከቱ)።

አንዳንድ የአዲስ ኪዳን ጥቅሶች ለሴፕቲጅንት ትርጉም ድጋፍ የሚያሳዩ ቢሆንም፣ እንደዚህ ዓይነቱን ልዩነቶች በተመለከተ በጣም አነስተኛ ነው። ስሜት ሰጪም አይደለም (ለምሳሌ ማቴዎስ 15.8፣9 “ልባቸውን ከእኔ አርቀዋል፣ የእነርሱም እኔን መኖራት የሰዎች ሥርዓት ሆኗል፣ ያስተማሩት ነገር”፣ ሐዋርያት 13.34 የሒብሩው “የዳዊትን እርግጠኛ ምህረቶች አሰጣችኋለሁ”፣ ነገር ግን አዲስ ኪዳን ግሪክ መጽሐፍ እዚህ ላይ በትክክል የጠቀሰው የሴፕቲጅንቱን ነው። በኪንግ ጆምስ ትርጉም የግርጌ ማጣቀሻ ላይ እንደተገለፀው። “እኔ አሰጣችኋለሁ ... የዳዊትን ቅዱስ ነገሮች፣ እርግጠኛ ነገሮችን” ይላል።

ከዚህም በላይ፣ የሴፕቲጅንትን ትርጉም የመጥቀሱ ዓላማ ምክንያት ብዙውን ጊዜ የመጀመሪያውን የታሰበ ትርጉም ለማስቀመጥ ነው (ሮሜ 10.18 ተመልከቱ፣ “ድምፅ”

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

የሚለው ቃል ከሒብሩው “መስመር” ከሚለው ተመርጦ ተቀምጧል። ይህም ግልፅ የሆነ አገላለጥ ስለሆነ ነው። እንደ ሙዚቃ መሳሪያ አውታር ቢሆንም፣ በግልፅ የሚለው ያንኑ ተመሳሳይ ነገር ነው።

ዶ/ር ሮጀር ኒኮል፡- “በአዲስ ኪዳን ውስጥ ከሴፕቲጅንት የተወሰደ ትንተና ወይንም ሎጂካል ማዘመድና የሒብሩ ጽሑፍ መሰረት የማይገኝ አናገኝም”። በማለት ተናግሮ፣ የሰጠው መደምደሚያ፣ “የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎችን (LXX) የሴፕቲጅንት አጠቃቀምን መጥቀሳቸው ትርጉሙን እራሱን እንደ እስትንፋሰ-እግዚአብሔር አስበውት እንደነበር አያሳይም፣ ይሁን እንጂ ከአንዳንድ ከልዩ ልዩ ጉድለቶቹ ባሻገር፣ (LXX) ሴፕቲጅንትን የመጠቀማቸው ፈቃደኝነት፣ የሚያስተምረው እግዚአብሔር በዚህ ውስጥ አቅዶ ያስቀመጠውን ጠቃሚ ትምህርት ነው። ማለትም በትርጉምም ውስጥ እንዲሁ ለማስተላለፍ ያቀደውን ለማስተላለፍ ነው። ስለዚህም ትርጉሙ ከመጀመሪያው ጋር እስከተሰማማ ድረስ ሊታይ ይችላል ማለት ነው”።፩

ወደ ቀደመው ነጥባችን ለመመለስ፣ ለመጀመሪያው መቶ ዓመት የዕብራውያን መጽሐፍ በኒታችንና በሐዋርያቱ የተሰጠው ድጋፍ የሚያሳየው እርሱ ትክክልና ታማኝ መሆኑን ነው።

ዝነኞቹ ማዘሬትስ

ከዚህ በላይ እንደተመለከትነው ሁሉ፣ በአስደናቂ ሁኔታ ንፁህ የሆነ ጽሑፍን እንዲያዘጋጁ እግዚአብሔር ጸሐፊዎችን ወይንም (ሶፊሪምን) አስነስቶ ነበር። ለሌሎች ደግሞ ሥራቸውን እንዲቀጥሉ እንዲሁም ደግሞ ጽሑፎቹ ተጠብቀው እንዲቆዩና አስፈላጊውን እርምጃ እንዲወስዱ ሃላፊነት መጥቶባቸው ነበር። እነዚህም ማሶሬትስ የሚባሉት ነበሩ። ስማቸውም “ማሶራህ” ከሚለው የሒብሩ ቃል የተገኘና ትርጓሜውም “ልማድ” ማለት ነው። እነርሱም የአይሁድ ሊቃውንት ቤተሰቦችና የጽሑፍ ሐያሲያን ነበሩ። በመጨረሻም የትምህርት ተቋማትን፣ በጢባሪየስ (በገሊላ ባህር ዳርቻ ላይ) እንዲሁም በባቢሎን (በምስራቅ) ከፍተው ነበር። ማሶሬቶች በመጀመሪያ ወደ እይታ የቀረቡበትን ጊዜ ማንም በትክክል አያውቅም። አንዳንዶች እስከ አንደኛው መቶ ዓመት ድረስ ሊጠቆሙ ይቻላል በማለት ያምናሉ። ሌሎች ደግሞ የእነርሱን መጀመሪያ እስከ ኋለኞች ቀናት፣ ያም 500 ዓ.ም አካባቢ ድረስ ይጠሩታል። ትክክል የሆነው የትኛውም ይሁን፣ ትልቁ ነገር ማሶሬቶች ያከናወኑት ነገር ነው።

ኢየሩሳሌም በ70 ዓ.ም ተደመሰሰ ነበር። በውጤቱም አይሁዶች በተለያዩ የዩሮፕ ኦገሮች ሁሉ ተበትነው ነበር።

ማሶሬቶቹ ያውቁ የነበረው እነዚህ የተበተኑት አይሁዳውያንና የእነርሱ ተከታይ ትውልዶች የቅዱስ መጽሐፍት ኮፒዎች እንደሚያስፈልጋቸው ነበር፤ ስለዚህም የንፁሁን የሒብሩ የእግዚአብሔር ቃል ንፁህ ሆኖ መጠበቁን እርግጠኛ ለማድረግ አንድ ነገር መደረግ አንደነበረበት ያምኑ ነበር። ይህን በአዕምኖቻቸው ይዘው፣ ስለ መጽሐፎቹ ጠቃሚ የሆኑ ዝርዝር መረጃዎችን ሰበሰቡ ከዚያም የእነርሱን ኮፒ ለማድረግ ተገቢ የሆኑ የኮፒ ዝርዝር ሕግጋትን አስቀመጡ።

እነርሱም የአናባቢ-ነጥቦችን ፈጠሩ። (የሒብሩ ፊደላትና ቃል አናባቢ አልነበረውም)። ድምፅ ሰጪ ነጥቦችንም ወሰኑ፤ (ያም የትክክለኛውን ንባብ ደምዎች እርግጠኛ ለማድረግ ነበር)፤ የቃሎችን ትርጉሞች አብራሩ፤ (መምታታት የነበረባቸውን ለማስተካከል)፤ የግርጌ ንባቦችን አዘጋጁ፤ (ግልፅ ያልሆኑትን ግልፅ ለማድረግ)፤ እንዲሁም መቆሚያ የተደረገባቸውን መቆሚያ በታዎችን ምልክት አደረጉ (ይህ ብዙ ጊዜ ትርጉምን ያዛባ ነበር)። እንደዚህ በጥናቶቻቸው በጣም ተግተው ነበር። ስለዚህም የብሉይ ኪዳንን፣ ጥቅሶች፣ ቃላቶች እና ፊደላትን፣ ለምሳሌ አሌፍ የሚባለው የመጀመሪያው የሒብሩ ፊደል 42 377 ጊዜ እንደተጻፈ፣ ቤት የሚባለው ሁለተኛው የሒብሩ ፊደል 38 218 ጊዜ እንደ ተጻፈ፣ ጋሜል ሦስተኛው የሒብሩ ፊደል 29 537 ጊዜ እንደተጻፈ እና ወዘተ አጠኑ።

ኮፒ አድራጊዎች የታልሙድን ጥብቅ ሕግጋት መከተል ነበረባቸው። ይህም የሚከተሉትን ያካትታል፡- አገልግሎት ላይ የሚውለው የንፁህ እንሰሰች ቆዳ ብቻ ነው። እያንዳንዱ ቆዳ የሚኖረው የአምዶች ቁጥር እኩል መሆን አለበት፤ በእያንዳንዱ አምድ ከአርባ ስምንት ያላነሱና ከስድሳ ያልበለጡ መስመሮች መኖር አለባቸው። በተወሰነ የመቀመጫ ልክ መሰረት ጥቁር ቀለም መዘጋጀት አለበት፤ ማንኛውም ቃል ወይንም ፊደል በቃል ከማስታወስ መጻፍ የለበትም፤ ብዙ ፊደል ከተዘለለ፣ ወይንም በስህተት ከተቀመጠ፣ ወይንም አንድ ፊደል ሌላ ፊደልን ከነካ፣ ያ ገፅ መጥፋት አለበት፤ በአንድ ገፅ ላይ ሦስት ስህተት ተገኘ ማለት ሁሉም ማኑስክሪፕት መወገዝ ነበረበት፤ የዚያም ኮፒ እንደገና መታየቱ በ30 ቀናት ውስጥ መደረግ አለበት፤ ካልሆነ ግን እርሱ በምንም መንገድ ተቀባይነት አይኖረውም። በእንደዚህ ዓይነት ሂደት የተቀመጠና የተጠበቀ ጽሑፍ በአስደናቂ ሁኔታ ትክክል ከመሆን ሌላ ነገር ሊሆን አይችልም።

የማዘሬቲክ ብሉይ ኪዳን

የማሶሬቶች ዓላማ የነበረው የብሉይ ኪዳንን ከማንኛውም ለውጥ መጠበቅ ነበር፤ ያንንም ዓላማ ለማከናወን እነርሱ

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

የጽሑፎቹን ስብሰባ ዝርዝር ማስታወሻዎችን ምዝገባዎችን አድርገዋል። የእነርሱን የተጠናቀቀ ሥራ አይሁዶቹ የጠሩት “የሕግ አጥር” በማለት ነበር። በእነርሱም ሥራዎች መሰረት፣ እኛ ዛሬ ወጥ የሆነ ትክክለኛው የብሉይ ኪዳን ጽሑፍ በእጃችን አለን።

ይህም የኛ ኪንግ ጀምሮ አቶራይዝድ ትርጉም የተተረጎመበት የሚጠራው Chayyim Text (ካይም ጽሑፍ) የሚባለው ነው (እርሱም በጃኮብ ቤን ካይም መሰረት ነው። በእርሱም አርታኤነት በ1524-1525 ታተመመ። እርሱም ከቤን አሸር ኮፒ ጋር ተመሳሳይ ነው። እርሱም በአሥረኛው መቶ ዓመት በጠባሪየስ፣ በፓለስቲን ይኖር ነበር። እንዲህ እርሱ ከሌሎች የቤተሰብ አባሎች ጋር ትክክለኛ የሆነውን የማሰራደብ ቅጅን መስርቷል)። ይህም ታማኝና ሊደገፉበት የሚገባ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ነው።

በእግዚአብሔር ልዩ የሆነ መለኮታዊ አሰራር፣ በሒብሩ ማሰራደብ ብሉይ ኪዳን ጽሑፍ ከመጀመሪያው የብሉይ ኪዳን ጽሑፍ ጋር በጣም የተቀራረበ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ አለን ብለን በድፍረት ለመናገር እንችላለን።

የብሉይ ኪዳን ማጠቃለያ

ስለዚህም፣ ስናጠቃልል፣ እግዚአብሔር የእራሱን ቃል ጠብቆ ለማቆየት የተጠቀመባቸው መሣሪያዎች ምን ነበሩ? የሚለውን ስንጠይቅ፡

የመጀመሪያው፡- አይሁዶች የነበራቸው አስደናቂ የሆነ የእግዚአብሔር ቃል አክብሮት ነበር። አንድ አይሁዳዊ በተጻፈው ቃል ፊት ሲቀርብ በተግባር ይንቀጠቀጣል። በታሪክ ጸሐፊዎቹ በፊሎሶፊ በጆሴፊስ መሰረት፣ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ምንም ዓይነት ለውጥን ከማድረግ ይልቅ እነርሱ ማንኛውንም ስቃይ፣ ሞትንም እራሱን እንኳን ለመቀበል እራሳቸውን ይሰጣሉ። እግዚአብሔር ይህንን አክብሮት ተጠቅሞበት ጽሑፉ እንዳይበረዝና በውሸት እንዳይበላሽ ጠብቆታል።

ሁለተኛ፡- በቅዱሳን ጽሑፎቹ ውስጥ የከበሩ ትዕዛዞች አሉበት፡- “እኔ ያዘዘኋችሁን የአምላካችሁን የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ትጠብቃላችሁ እንጂ ባዘዘኋችሁ ቃል ላይ አትጨምሩም። ከእርሱም አታጎድሉም።” ዘዳግም 4.2። እነዚህ ትዕዛዞች፣ የተሰጡት ከመለኮት ሥልጣን ጋር ነው። ስለዚህም በሰዎች ልብ ውስጥ እውነተኛ ፍርሃትን አስቀምጠው ነበር።

ሦስተኛ፡- እነዚህ ጥቅሎች በቅድስት ቅዱሳን ውስጥ ተቀምጠው ነበር። በምድር ላይ እንደዚያ ያለ ቅዱስ ሥፍራ

ስላልነበረ፣ ጣልቃ ከሚገቡ እጆች መገኘት ውጭ በሆነ መንገድ እነርሱን እዚያ አስቀምጧቸው ነበር።

አራተኛ፡- የጸሐፍቶቹና የማሰራዳቶቹ እውነተኛ ባለሙያነት ንፁህ የሆኑትን ቅጂዎች ባስተማማኝ ሁኔታ እንዲጠበቁ አድርጓቸው ነበር። እነርሱ ታላላቅ ሊቃውንት ነበሩ። በእግዚአብሔር ሕግ የተማሩ እንዲሁም ቅዱስ መጽሐፍቱ እንደሚተረጎሙ የተከበሩ ነበሩ።

አምስተኛ፡- የነቢያቱም የበላይ ተመልካችነት በዚያ ነበር። በብሉይ ኪዳን ዘመን ሁሉ ውስጥ፣ ነቢያቱ የተለየ አገልግሎት ያከናውኑ ነበር። እነርሱም የኮፒውን ሥራ ለመከታተል ይችሉ ነበር። ማንኛውም ስህተት በቅጂ ማድረግ ወቅት ወዲያውኑ በእነርሱ ይገኝ ነበር።

ስድስተኛ፡- አይሁዶች በየጊዜው ቅዱሳን መጽሐፍቶቻቸውን ይደጋግሙት ነበር። ዘዳግም 6.7 እንደሚያሳየው፡- “ለልጆችህም አስተምረው፡ በቤትህም ስትቀመጥ፡ በመንገድም ስትሄድ፡ ስትተኛም፡ ስትነሣም ተጫወተው።” እነዚህ መደጋገሞች ከቃሎቹ ጋር በሚገባ መተዋወቅን ስለ ፈጠሩ፣ አንድ ቃል እንኳን ከተለወጠ፣ እርሱ ወዲያውኑ ይታወቅ ነበር። ያለ ምንም ጥርጥር፣ በተለወጠው ላይ ጠንካራና የመረረ ተቃውሞ ሊደረግ ይችል ነበር።

ስገተኛ፡- ክርስቶስና የእርሱ ደቀ መዛሙርት በእነርሱ ጊዜዎች የቅዱሳን መጻሕፍትን ተቀብለዋቸው ነበር። እነርሱ ተጠቅመውባቸው የነበሩት መጽሐፍት ዛሬ ከምንጠቀምባቸው ጋር አንድ ዓይነት ናቸው። እነርሱን እንደ እግዚአብሔር ቃልነት ያለማወላወል መጥቀሳቸው የእርሱ የማጠይቅ እውነተኛነትና ታማኝነት ማህተም ነው።

እነዚህና ሌሎች ምልክታዎች እግዚአብሔር የብሉይ ኪዳንን መጽሐፍት በአስደናቂ ሁኔታ እንደጠበቃቸው አንድናምን ይመሩናል። በማሰራደብ ብሉይ ኪዳን መሰረት፣ ብሉይ ኪዳን በሚነበብበት ጊዜ፣ ልናምን የምንችለው እኛ እያነበብንና እየሰማን ያለነው የእግዚአብሔር ቃል እንደሆነ ነው። አስገራሚ ሊሆኑ ቢችሉም እንኳን፣ ከሙት ባህር ጥቅሎች፣ ከላቲኑ ትርጉም ወይንም ከሌሎች ማንኛውም ምንጮች የመጡትን ያልተለመዱ ትርጉሞች ለመቀበል ለእኛ አይገባንም።

እግዚአብሔር የራሱን ቃል ጠብቆ አቆይቶታል። ይህ ማለት በታሪክ ሁሉ ውስጥ፣ እግዚአብሔር ተዓምራቶችን ደጋግሟል ማለት አይደለም። ወይንም ልዩ ልዩ ራባዮችን በጽሑፉ ላይ የሠሩትን እንደ መጀመሪያዎቹ ጸሐፊዎች

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

እስትንፋሱ-እግዚአብሔር ሰጥቷቸዋል በማለት ልንረዳው አይገባንም። ኦቶግራፎቹ ማለትም የመጀመሪያዎቹ የእጅ ጽሑፎች ከጠፉ መቆየታቸውን መቀበል አለብን፤ እንደዚሁም አሁን ባሉን ኮፒዎች ውስጥ አንዳንድ ስህተቶች እንደሰረጉ እንቀበላለን። ስለዚህም የጽሑፎቹ ሒሳቦች ያስፈልጋል። የመለኮታዊ ጥበቃ አስተምህሮ ጥንቃቄ የሞላበት ትርጉምን ይጠይቃል። እኛ በእርሱ በትክክል ምን ማለታችን ነው? እዚህ ላይ እኔ የምጠቅሰው የፕሮፌሰር ጆን ስኪልተንን ቃሎች ነው። “ነገሮችን ሁሉ እንደፈቃዱ ምክር የሚሠራው፣ ቅዱስ ቃሎቹን የሰጠው እግዚአብሔር፣ በእራሱ ቃል ላይ አስደናቂ ነገሮችን አድርጓል፣ በመሆኑም በዘመናት ሁሉ ውስጥ በአስፈላጊው ንፅህና ጠብቋቸዋል፣ እንዲሁም እራሱ የሰጣቸውን ዓላማ እንዲያከናውኑ አስችሏቸዋል።”7

የሒብሩው መጽሐፍ ቅዱስ፣ በመጀመሪያ ተሰጥቶ የነበረው በሙሴና በነቢያቱ ነበር፣ እርሱም በጸሐፍቱ በጥንቃቄ ኮፒ ተደርጎ ነበር፣ በእዝራ እና በታላቁ ቤተ መቅደስ ሰዎች ወጥ ተደርጎ ነበር፣ በኔታችን እና በሐዋርያቱ ተደግጋል፣ በማሶሬቶቹ አስደናቂ የትጋት ሥራ ጥንቃቄ አርትኦት ተደርጎለት ነበር። አርቶዶክሳዊነት የሚጠይቀንም እኛ በግልፅ እምነታችን፣ ማለትም በብሉይ ኪዳን የሒብሩ ማሶሬቲክ መጽሐፍ ላይ እምነታችንን እንዲናረጋግጥ ነው።

አዲስ ኪዳን

ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ለብሉይ ኪዳን እስትንፋሱ-እግዚአብሔርነት እውቅና ሰጥቷል (ማቴዎስ 5.18፣ 15.3 ማርቆስ 12.36፣ ዮሐንስ 10.35) እንዲሁም ደግሞ ወደ ሰማይ ከተመለሰ በኋላ፣ እርሱ የእግዚአብሔርን መንፈስ እንደሚልከና ለተመረጡት አገልግሎቶቹ ቀጣይ እውነትን እንዲነግራቸው እነርሱም እንዲመዘገቡት ቃል ገብቷል። ይህም የክርስትያኖችን ቤተክርስቲያን ስህተት የሌለበት መሪነትን ይሰጣታል። እርሱም አለ። “አዕናኙ፣ እርሱም መንፈስ ቅዱስ፣ በእኔ ስም፣ አባት የሚልክላችሁ እርሱ ነገሮችን ሁሉ ያስተምራችኋል፣ እንዲሁም እኔ የነገርኳችሁንም ነገሮች ሁሉ ያስታውሳችኋል” (ዮሐንስ 14.26፣ እንዲሁም 16.12፣13)።

በመጀመሪያ፣ የቃል ትምህርት ብቻ ነበር። ይሁን እንጂ፣ ወዲያውኑ ግልፅ የሆነው ነገር፣ ክርስትያኖች ወደ መጻፍ እራሳቸውን የመስጠታቸው አስፈላጊነት ነበር። አንደኛው ምክንያት፣ በሥጋው ጊዜ፣ የጌታ ምስክሮች የሆኑት ሐዋርያት ወደ ሩቅ አገሮች መጓዝ ጀምረው ነበር፣ ብዙም ሳይቆይ እነርሱ ሁሉም ይሞቱ ነበር፣ (2 ጢዎቴዎስ 4.6፣

2 ጴጥሮስ 1.14)። ሌላውም ምክንያት በጣም እየጨመረ ያለው የአማኞችና የቤተ ክርስቲያን ቁጥር ተከታታይ ዝርዝር ያለው ሙሉ የሆነ ትምህርት አስፈልጎት ነበር (ሉቃስ 1.3፣4 ሐዋርያት 1.1) ሌላም አሳሳችና የኑፋቂ ጽሑፎች፣ በዚያን ጊዜም አንኳን በስርጭት ላይ የነበሩት የምር የሆኑ አስተምህሮአዊ ማምታታቸውን አስከትለው ነበር (2 ተሰሎንቄ 2.1፣2፣ 3.17)

መንፈስ ቅዱስ ይህን ሁሉ አስቀድሞ አሰበ፣ የእርሱን መለኮታዊ ተፅዕኖ በተወሰኑ የራሱ የተመረጡ ሰዎች ላይ አድርጎ እነርሱ ታማኝና፣ ስህተት የሌለበትን ቃሉን ጽፈዋል። ስለዚህም በራሱ ወንጌል መጨረሻ ላይ ዮሐንስ እራሱ የገለጠው፣ “እነዚህን ነገሮች የሚመሰክረው ደቀ መዝሙር፣ እነዚህን ነገሮች ጽፏል” ደግሞም ጨምሮ፣ “የእርሱም ምስክርነት እውነት እንደሆነ እናውቃለን” (በሊል ዮሐንስ 21፣24፣25 እንዲሁም 1 ቆሮንቶስ 14.37 ግላትያ 1.20፣ ፊሊጲጲዮስ 3.1፣ 1 ዮሐንስ 1.4 ወዘተ)።

የክርስትያን እውነት ተጽፏል

ስለዚህም የአዲስ ኪዳን ቅዱሳን መጻሕፍት ወደ ህልውና መጡ። በመጀመሪያ ክርስትና በጀመረበት ጊዜ በሮም መንግስት ውስጥ የመነጋገሪያ ቋንቋ በነበረው በግሪክ ተጽፏል። ነበር። ጽሑፉ በተለየ መንገድ በተዘጋጁ መጻፊያዎች “ፓፒሪሶች” (ወረቀት የመሰሉ ነገሮች ቁጠማ ከመሰሉ የአትክልት ስንጥቆች የተሰሩ ነበሩ) በኋላም “ከፓርችመንት” (ቪልም ከሚባል የእንሰሶች ቆዳ፣ በብራና ላይ በተለየ ሁኔታ ለዚህ ተዘጋጅቶ) ነበር። በውጭ ስታቶ ጽሑፎቹ በፓፒሪሶች ላይ ከሆኑ ጥቅሎች፣ በብራናዎች ላይ ደግሞ ከሆኑ መጽሐፎች ይመስሉ ነበር። መጽሐፍ ለሚመስሉት ቴክኒካዊው ቃል ኮይክሶች ነጠላ ቃሉ ኮይክስ ተብለው ይጠራሉ።

የተጻፉባቸውን ብፅኖች በተመለከተ እነርሱ የቀጭን መቃና ወይንም የላባ ብፅኖች ነበሩ (ከወፍ ላባ አገዳ ተቀርፀው) ቀለሞቹ ደግሞ ጥቁሮችና ካርቦን ያለባቸው ነበሩ (ከጥላሸትና ከሙጫ የተዘጋጁ ነበሩ)። ቆይቶም በአምስተኛው መቶ ዓመት አካባቢ፣ ብረታማ ቀይ ቀለሞች (ከጎል-አፕል የተዘጋጁ) ጥቅም ላይ ውለው ነበር፣ ነገር ግን እነዚህ ጥቅም ላይ ውለው የነበረው አፅንዖት መስጠት ለሚያስፈልጋቸው ብቻ ነበር።

በእርግጥ በአዲስ ኪዳን ላይ ስለ መጻፊያ ወረቀቶች ማስረጃዎች አሉ፣ ስለ ፓፒሪሶች እና ቀለም፣ እንዲሁም ደግሞ ስለ መጽሐፎችን ብራናዎች (ከቆዳ የተዘጋጁት)፣

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

2 ጢሞቴዎስ 4.13፣ 2 ቆሮንቶስ 3.3፣ 2 ዮሐንስ 12፣ 3 ዮሐንስ 13 ተመልከቱ። አሁን የሚነሳው አስደናቂ ጥያቄ፣ በእነዚህ የመጀመሪያ ጽሑፎች ላይ ምን ሆነባቸው? የሚለው ነው።

መለኮታዊ የመጀመሪያዎች

ስለዚህም በጥንት ክርስቲያኖች ዘንድ ጽሑፎቹ እንደ መለኮታዊ ባለ ሥልጣን ቃል ወዲያውኑ ታውቀውና ተቆጥረው ነበር (1 ቆሮንቶስ 14.37)፣ በመሆኑም እነዚህ ጽሑፎች በመጀመሪያ ለተላኩላቸው፣ ግለሰቦችም ይሁኑ ወይንም ቤተ ክርስቲያኖች በእነርሱ ይነበቡ ነበር። ከዚያም እስከሚቻለው ድረስ ከሐዋርያቱ ትምህርት ብዙዎች እንዲጠቀሙ ይሰራጩ ነበር (1 ተሰሎንቄ 5.27፣ ራዕይ 1.3፣ ቆላስያስ 4.16፣ 2 ጴጥሮስ 3.15፣ 16)። በአሳዛኝ ሁኔታ እነዚህ የመጀመሪያዎች (ወይንም አጥጋራፎች) ለረጅም ጊዜ አልቆዩም ነበር። በከፊል እነርሱ የሚሰበሰቡ ሆነው በመገኘታቸው፣ በተደጋጋሚ ጥቅም ላይ በመዋል በመሰበሰቡቸው፣ በከፊልም ለድንገተኛ ደግሞም ለስደት አደጋም በመጋለጣቸው ነበር።

በ200 ዓ.ም አካባቢ በተጻፉ ሌሎች ጽሑፎች ውስጥ ለመጀመሪያዎቹ ጽሑፎች ማስረጃዎች ይገኛሉ። ቴርቱሊያን፣ ከቀደመት የቤተ ክርስቲያን አባቶች አንዱና፣ “በሐሰተኞች ላይ መመሪያ” የሚለውን ጽሑፍ ጽፎ ነበር። በጽሑፉ ስድሳ ስድስተኛ ምዕራፍ ላይ የሚከተለውን አስቀምጧል። “የተሻለ መረዳትን የፈለጋችሁት አሁን ተመልከቱ፣ በሐዋርያቱ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ብትሄዱ፣ የእነርሱ እውነተኛ ጽሑፎች በሚነበቡበት ቦታ፣ አካይያ ለእናንተ በጣም ቅርብ ነው፣ በዚያም ቆሮንቶስን ታገኛላችሁ። እንዲሁም ከመቄዶንያ እሩቅ ስላልሆናችሁ፣ እዚያ ፊሊጲስቶስን ታገኛላችሁ፣ (እዚያም ደግሞ) ተሰሎንቄን ታገኛላችሁ። ወደ ኤቬሪያም መሻር ስለምትችሉ፣ እዚያ ኤፌሶንን ታገኛላችሁ። ከዚህም በላይ እናንተ ከግሊያን ጋር ቅርብ ስለሆናችሁ ሮምን ታገኛላችሁ፣ ከዚያም (ከሐዋርያቱ ከራሳቸው) የሆኑትና በእጅቻችን ውስጥ ያሉት ሥልጣን ያላቸው ጽሑፎች መጥተውልናል”።⁸

ምንም እንኳን በአንዳንድ ሊቃውንት ቢካድም፣ ይህ በሌሎች የተረጋገጠውና የተነገረው ስለ መጀመሪያዎቹ የግሪክ ጽሑፎች ትክክለኛ ኮፒዎች ወይንም (አፖግራፎች) ነው። ቴርቱሊያን፣ የተናገረው፣ እንባቢዎቹ እነዚያን የመጀመሪያዎቹ ጽሑፎች (አጥጋራፎች) የተቀመጡባቸውን ቦታዎች እንዲገቡኝ ሲያደፋፍር ነው። ስለዚህም እራሳቸው እነዚያን መለኮታዊና ቅዱስ የሆኑትን የአዲስ ኪዳን ጽሑፎች ለራሳቸው እንዲያዩ ነው።⁹

በትክክል ኮፒ ማድረግ

እንደዚያም ሆኖ፣ የሐዋርያት የራሳቸው ጽሑፎች ከ200 ዓመተ ምህረት በኋላ ሊቆዩ አልቻሉም ነበር። የእኛ ጌታ ግን ያቀደው፣ የክርስቲያን ቅዱሳን መጻሕፍት ተጠብቀው እንዲቆዩ ነው። “ሰማይና ምድር ያልፋሉ”፣ እርሱ አለ። “የእኔ ቃል ግን አያልፍም”፣ (ማቴዎስ 24.35፣ 28.20 ማርቆስ 8.38፣ 1 ጴጥሮስ 1.23-25)። የእነርሱም ተጠብቆ መቆየት እርግጠኛ ተደርጎ ነበር፣ ይህ ደግሞ በእርግጥ በታማኝና በትጋት ኮፒ በማድረጎች ተከናውኖ ነበር።

በሐዋርያቱም ዘመን እንኳን፣ የአዲስ ኪዳን መጽሐፍት ኮፒዎች በግለሰቦችም በቤተ ክርስቲያንም እጅ ውስጥ ነበሩ። ጴጥሮስ እራሱ በኤቬሪያ ማይነር (ገላትያ፣ ኤፌሶን፣ ወይንም ቆላስያስ) ለነበሩት ክርስቲያኖች ከተጻፉት ከጳውሎስ መልክቶች ጋር በሚገባ ይተዋወቅ ነበር። እንዲሁም በእርግጥ እርሱ በግልፅ እንደጠቆመው፣ እርሱ ሁሉንም አግኝቷቸው እንደነበረ ነው (የጳውሎስን መልክቶች ሁሉ 2 ጴጥሮስ 3.15፣16)። የቆላስያስ ቤተ ክርስቲያን ተነግሯቸው የነበረው፣ ለእነርሱ ተጽፎ የነበረው መልእክት ለእነርሱ ብቻ እንደሆነ አድርገው እንዳይመለከቱት ነበር፣ ነገር ግን የእርሱ ኮፒ በእርግጥ በሎዶቅያ ደግሞ እንዲነበብ ነበር። የቆላስያስ ሰዎችም፣ እናንተ ደግሞ ሎዶቅያ የነበረውን ኮፒ አንብቡ ተብለው ነበር (ቆላስያስ 4.16)። ብዙም ሳይቆይ የእነዚህ መጽሐፍት ስብስቦች ነበሩ። በክርስቲያን ቤተ ክርስቲያኖች ውስጥ በቤተ ክርስቲያን አምልኮ ወቅት የሁሉም ስብስቦች ይነበቡ ነበር።

ይህ በተዘዋዋሪ መንገድ በሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በነበሩት የሐዋርያት አባቶች ተረጋግጧል። ለግልፅነት ሲባል፣ ከእነርሱ ለአንዳቸው ብቻ ማገናዘቢያ መስጠት ይቻላል፣ እርሱም የዮሐንስ ደቀ መዝሙር የነበረው ፖሊክጥገ ነው። ለፊሊጲስቶስ ሰዎች ሲጽፍ ከወንጌላትና ከመልእክቶች ላይ የፊሊጲስቶስ ሰዎች እራሳቸው በቅዱሳን መጻሕፍት በሚገባ እንደተማሩ በእነርሱ ላይ ያለውን እምነት ገልጾላቸዋል።¹⁰ በዚህም ጊዜ በእርግጥ ኮፒዎች ተደርገው እንደነበርና ማስረጃውም የሚያሳየው፣ ኮፒዎቹ በብዛት ተሰራጭተው እንደበረ ጭምር ነው።

የመጀመሪያዎቹ ኮፒዎች ምናልባትም በራሳቸው በሐዋርያት ተደርገው ነበር። ጳውሎስ በሮሜ እስር ቤት ውስጥ እንዲመጡለት ጠይቆ የነበረው ጥያቄ፡- “መጽሐፍት በተለይም የብራናዎቹን” ነበር 2 ጢሞቴዎስ 4.13። J. P. Lilley እንደ ሰጠው አስተያየት “ብራናዎቹ” የመጽሐፍ

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

ቅዱስ ኮፒዎች ወይንም የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ወይንም ለቤተ ክርስቲያን የጻፉትን የራሱንም መልእክቶች እንኳን ሊሆን ይችላል በማለት ነው። እንዲሁም ደግሞ በመጠነኛ ምናልባትነት የተገመተው፣ የተሳሳተ የራሱን የራዕይ መጽሐፍን ሰባት ኮፒዎች እንዳዘጋጀና ለሰባቱም የኤቬያ ቤተ ክርስቲያናት አንዳንድ ኮፒዎችን እንደላከ ነው (ራዕይ 1.4-6; 2.1; 8; 18)።¹²

ሐዋርያት እራሳቸው ኮፒ በማድረግ ሃላፊነት ባይወስዱም እንኳን፣ ተደርጎ ሊሆን የሚችለው በእነርሱ ጸሐፊዎች አማካኝነት እንደነበረ በጣም አሳማኝ ነው። እኛም በእርግጠኝነት የምናውቀው ነገር እንደዚህ የነበሩት በመጽሐፍቱ ወይንም በመልእክቶቹ ጸሐፊነት ተሰማርተው እንደበረ ነው (ሮሜ 16.22፣ 1 ጴጥሮስ 5.12)። ታዲያ ኮፒ በማድረግ ሥራ ላይ እነርሱ ለምን አይጠቀሱም?

ጸሐፍቶቹ፣ በመጀመሪያ ከጸሐፊዎች ጋር እኩል ነበሩ (ዕብራ 4.8፣ አስቴር 3.12 ኤርምያስ 8.8) ለክርስቲያን ቤተ ክርስቲያኖችም ቃል ተገብተው ነበር። የኛ ጌታ፣ “እነሆ”፣ አለ፡- “እኔ ነቢያትንና ጥበበኞች ሰዎችን እንዲሁም ጸሐፍትን ወደ እናንተ አልካለሁ።” (ማቴዎስ 23.34 ማቴዎስ 13.52)። እኛም እነዚህ ከጳውሎስ አጋዦች መካከል እንደነበሩት ናቸው በማለት ልናስብ እንችላለን። በእርግጥ ሐዋርያው የሰጠው ማስረጃ በቲዮ 3.13 ላይ ስላሉት “ሕግ አዋቂው ዜናስና አጳሎስ” ነበር።

ኮፒ አድራጊዎቹ እነዚህን ጽሑፎች በከፍተኛ ጥንቃቄ ጽፈዋቸዋል። ስለዚህ እንዴት እርግጠኞች ለመሆን እንችላለን? ከሁሉም በፊት፣ እነዚህ የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በነበሩበት ተመሳሳይ ቅድስና ደረጃ ላይ ውለው ነበር። (1 ጢሞቴዎስ 5.18፣ ሉቃስ 10.7) የተጠቀሱት፣ ከዘዳግም 25.4 ጋር፣ እንደ “ቅዱስ መጽሐፍ” ደግሞም 2 ጴጥሮስ 3.16 የጳውሎስን መልእክቶች “ከሌሎች ቅዱሳን መጽሐፍት” ጋር እኩል ደረጃ አስቀምጦ ነበር። በሁለተኛ ደረጃ፣ የመጀመሪያዎቹ ኮፒ አድራጊዎች በሙሉ ማለት ይቻላል የተቀጠሩ ወይንም ወደ ክርስትና የተለወጡ የአይሁድ ጸሐፊዎች ሆነው ለተጻፈው የእግዚአብሔር ቃል ከነበራቸው አክብሮት የተነሳ ኮፒውን በመጻፍ ላይ ፍፁም ትክክልነትን ለማምጣት ግድ የሚላቸው ነበሩ (ኤርምያስ 36.28፣ ዘዳግም 10.4)። ሦስተኛ፣ ጽሑፎቹ እራሳቸው እስትንፋሱ-እግዚአብሔር እንደሆኑና ሥልጣን ያላቸው የእግዚአብሔር ቃላት እንደሆኑ ይናገራሉ፣ ስለዚህም በቅዱሳን መጻሕፍቱ ላይ ማንኛውም ለውጥ እንዳይደረግ በጣም የሚከለክሉ ነበሩ። (1 ቆሮንቶስ 2.14፣ 2 ቆሮንቶስ 2.17 ራዕይ 22.18:19)። አራተኛ፣ ሐዋርያቱ እየተንቀሳቀሱና

በሕይወት እንደነበሩ በማወቅ፣ የመጀመሪያዎቹ ኮፒ አድራጊዎች አንደኛ ደረጃ ጥራት የነበራቸውን ጽሑፎች ለማዘጋጀት ከፍተኛ ጥንቃቄ ያደርጉ ነበር። አምስተኛና በመጨረሻው፣ ኮፒዎችን የማድረግ ሃላፊነት በቅድሚያ ለሐዋርያት ተሰጥቶ ከነበረ፣ አብረው ሠራተኞች የነበሩትና “ወንጌላውያን” ተብለው ይጠሩ የነበሩት ለአዳዲስ አማኞች የመለኮትን ወንጌሎች የመስጠቱ ጉዳይ፣ (እንደ ዩሲቢየስ አባባል ያ የእነርሱ ሃላፊነት ነበር)።¹³ ስለዚህም መታሰብ ያለበት ነገር፣ እነዚህ ሰዎች የመንፈስ ቅዱስን ተግምራዊ ስጦታዎች ተቀብለው ነበር፣ እናም፣ ስለዚህም፣ እስትንፋሱ-እግዚአብሔር የሆነውን ጽሑፍ ለመጠበቅ በተለየ ሁኔታ ዝግጅቱ ነበራቸው። (2 ጢሞቴዎስ 1.6፣ 4.5)።

ከዚህም በላይ፣ መዘንጋት የለለበት የመለኮት ሥራም አለ። በእርሱ የበላይ ተቆጣጣሪነት እና የፀጋ ቸርነት፣ የአዲስ ኪዳን ትክክለኛው ጽሑፍ ወደ ቀጣዩ ትውልድ መተላለፉን እግዚአብሔር አረጋግጧል።

የጽሑፍ ልዩ-ልዩነቶች

ይህ ሁሉ እንዲህ ቢሆንም፣ በአንዳንድ ኮፒዎች ውስጥ ስህተቶች ታይተዋል። እንዲሁም ኮፒዎች በብዛት በተደረጉ ቁጥር፣ ልዩ ልዩ ንባብ ያላቸው ጽሑፎች መታየት ጀመሩ። እነዚህም ብዙውን ጊዜ በሁለት ይከፈላሉ፡- 1. ያልታሰቡባቸው ለውጦች እና 2. ሆነ ተብሎ ታሰበባቸው የተደረጉ ለውጦች ተብለው ነው። ያልታሰቡባቸው የለውጥ ዓይነቶች የሚያካትቱት በቃላት ላይ ያሉ የፊደላት ግድፈቶችንና ስህተቶችን፣ የፊደላት መምታታት፣ የቃላቶች ቅደም ተከተል፣ የተመሳሳይ ትርጉም ያላቸው ቃላትና የግሶች እኩያዎችን መለዋወጥ ወይንም መዘለል ወይንም የፊደላት፣ የቃላት እንደዚህም የመስመሮች፣ የአንቀጾችም እንኳን ደግግሞሽ ጭምር ናቸው። በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ በጣም ብዙ የሆኑት ልዩነቶች በጸሐፍቶች በኩል የተደረጉ ስህተቶች ናቸው።

ይሁን እንጂ፣ ሆነ ተብለው የተደረጉ ለውጦች የሚባሉት ደግሞ፣ በቅዱሳን መጻሕፍት ላይ ታሰበባቸው የተደረጉ ለውጦች ናቸው። ይህም በአብዛኛው በተወሰኑ የሥነ-መለኮት ወይንም ድክትሪን ፍላጎት ላይ የተመሰረቱ ናቸው። ዲዩኑሲየስ፣ በቆሮንቶስ የነበረው አገልጋይ፣ በ168 - 170 ዓ.ም በተጻፈ ደብዳቤ የኮነነው የራሱ ደብዳቤዎችም እንኳን እንደተቀየሩበት ነው፣ ከዚያም የጨመረው፡ “ይህ አስደናቂ አይደለም፣ ስለዚህም፣ አንዳንዶች ከደሚካካን ቅዱሳን መጻሕፍት ጋር ለማበላሸት እራሳቸውን አስቀምጠዋል” በማለት ነበር።¹⁴ አንድ ያልታወቀ ጸሐፊ ደግሞ በ230

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

ዓ.ም አካባቢ እንደ ጻፈው (በአንዳንዶች እርሱ ሂፖሊተስ እንደሆነ ሲታሰብ፤ በሌሎች ደግሞ ጋይየስ ነው ተብሎ ይታሰባል)፤ “እነርሱ (ሐሰተኞቹ) ያለፍርሃት በመለኮት ቅዱሳን መጻሕፍት ላይ እጃቸውን አደርገዋል፤ ማለትም እነርሱ አስተካከለዋቸዋል”።¹⁵ ለመሆኑ እንደዚህ ዓይነት ነገርን ለማድረግ የደፈሩት እነዚያ እነማን ነበሩ?

ከእነርሱም አንዳንዶቹ በተግባር አይታወቁም፤ እንደ አስክልፒደስ፤ ቴዎዶቱስ፤ ሔርሞፊሊስ እና አፖሎኒደስ፤ ነገር ግን ሌሎች በጣም የታወቁ ነበሩ። ለምሳሌም ያህል እንደ አንዳንድ ጥንታዊ ኖስቲኮች (ደህንነት በሚስጢር እውቀት የሚል ትምህርት ያስተማሩት አሉበት)፤ እነርሱም፡- ባሲሊደስ፤ ቫልነቲንስ፤ እና በእርግጥ ማርሲዮን እንደ ቀኖና መጽሐፍት የተቀበለው የራሱን በአርትኦት የተቆራረጠ የሉቃስ ወንጌል ጽሑፍ እና የጳውሎስን አሥር መልክቶች ብቻ ነበር። “ማርሲዮን በእውነትና በግልፅነት የተጠቀመበት ቢላዋ ነበር እንጂ በዕር አልነበረም፤ እርሱ እንደዚህ የቅዱሳን መጽሐፍትን ለራሱ ለሚፈልገው ዓላማ ቆራረጣቸው”።¹⁶

እውነተኛውን የአዲስ ኪዳን ጽሑፍ ማባዛት

አርቶዶክስ የሆኑ አስተማሪዎች ግን እነዚህን ክፉ ለውጦች ሙሉ ለሙሉ ያውቁ ነበር፤ እነርሱንም በትምህርቶቻቸውና በጽሑፎቻቸው ውስጥ ያጋልጡ ነበር። በውጤቱም፤ ስህተት አለባቸው ተብለው የነበሩት ማስከረብኞች ከእነርሱ ላይ ሌሎች ኮፒዎችን ለማድረግ ዓላማ ላይ አይውሉም ነበር። እነዚያ ከመጀመሪያው በታማኝነት ተጠብቀው የነበሩት ብቻ ሌሎች ኮፒዎች በብዛት የሚደረጉባቸው መሰረታዊ የመጀመሪያዎች ሆኑ።

ይሁን እንጂ፤ ይህ በእርግጥ ሆኖ እንደነበረ ማስረጃ የሚሆን አንዳች ነገር ይኖረናልን?

ጥንታዊ ክርስቲያኖች እነርሱ ከብዙ የአዲስ ኪዳን ጽሑፎች መካከል በጣም ጥሩዎቹና በጣም ትክክለኛዎቹ የትኞቹ እንደነበሩ የመለዩት ችሎታ እንደነበራቸው በእርግጥ ተናግረዋል። ለምሳሌም ያህል፤ ኢረኒየስ፤ “ሐሰተኞችን መቃወም” በሚባለው በእርሱ ታላቅ ሥራ ውስጥ የጠቀሰው “በጣም የተረጋገጠላቸውንና ጥንታዊ ኮፒዎችን ነበር”።¹⁷ ታማኝ የሆኑትን ጽሑፎች በሚረጋገጥ ሥራ ላይም ውሎ የነበረው መስፈርት እንደሚከተለው ነበር፡-

■ **1. የኮፒ አድራጊው ማንነት።** እርሱ ተራ ክርስትያን ከነበረ፤ የእርሱ ኮፒ ምናልባትም ብዙ ስህተቶች ይኖሩት

ይሆናል። በሌላ በኩል እርሱ የሐዋርያት አጋዥ የነበረ ከሆነና ወይንም ባለሙያ ጸሐፊ ከሆነ፤ ከፍተኛ ደረጃ ያለው ትክክለኛነት ይጠበቅ ነበር።

■ **2. ኮፒው የተደረገበት ማስከረብኝ ጥርጣሬ።** በጥንታዊዎቹ ጊዜዎች ይህ የመጀመሪያው እስትንፋሰ-እግዚአብሔር (አቶግራፍ) ሆኖ ሊሆን ይችላል። ቆይቶ ግን እርሱ እራሱ ኮፒ ይሆናል። ለግልና ለጥምና ጊዜዎች አገልግሎት ላይ እንደሚሰጥና፤ አሁን “የግል” ኮፒዎች እንደምንላቸው፤ ማለት ነው። ይሁን እንጂ፤ አንዳንዶች፤ በሕዝብ አምልኮ አገልግሎት ላይ የክርስቲያን አገልጋዮች የሚያነሱትና የሚሰብኩበት “ዋና” ኮፒዎች ነበሩ። የኋለኞቹ ከበፊቶቹ በጣም የተሻሉ ሆነው ተገኝተዋል። ከእነዚህም ላይ ኮፒ የተደረጉት የእነርሱን ታማኝነት ይጋራሉ።

■ **3. የተደረገ ኮፒዎች ቁጥር።** ከመጀመሪያው ላይ ኮፒ የተደረገ ወይንም ከጥንቶቹ ከመጀመሪያ ኮፒዎች አንዱ ከብዙ ዓመታት በኋላ ከተደረጉት ረጅምና የተወሳሰቡ መሰረት ካላቸው ኮፒዎች በጣም የተሻለ ጤናማነት አላቸው። ስለዚህም፤ በጣም ጥንታዊ የሆነው ኮፒ ሁልጊዜ በጣም ጥሩ ነው ተብሎ አይቆጠርም፤ ምክንያቱም እርሱ በዘመኑ ከነበረ ከሌላ ኮፒ ላይ ኮፒ ተደርጎ ሊሆን ይችላልና፤ በመሆኑም የኋለኛው ኮፒ ደግሞ እጅግ በጣም ጥንታዊ ከሆነ ኮፒም ማለትም ከመጀመሪያው (አቶግራፍ) ጋር በጣም ከቀረበ ላይ ኮፒ ሆኖ ሊሆን ይችላልና ነው።

■ **4. ኮፒው የተገኘበት ቦታ።** ቤተ ክርስቲያንት እራሳቸው የንፁህ የእግዚአብሔር ቃል ጠባቂዎች ናቸው (ከዚህ ቀደም አጥቢያ ቤተ መቅደሶች ነበሩ ብለን አንዳየነው)፤ ኮፒ የተደረገው ጽሑፍ በቤተ ክርስቲያን ከተጠበቀው ተደርጎ ከነበረ፤ እንደ ሰው እርግጠኛ ሊሆን የሚችለው ያ ኮፒ የታወቀ እንደነበረና፤ እውነተኛና ትክክለኛ ኮፒ እንደሆነ ነው።

■ **5. የኮፒው አጠቃላይ ጥራት።** አንዳንድ ኮፒዎች በግልፅ ስህተት ያለባቸው ናቸው። እነርሱም የተጻፉት በጣም ግልፅ በሆነ መጥፎ ባህርይ በተሞላ መንገድ ነው። ኮፒ ያደረጋቸው ማንም ይሁን ማን፤ ምንም የማያውቅ ወይንም ግዴለሽ ነው፤ ወይንም ደግሞ በእርግጥ ሁለቱንም ነው። እነዚህም መታየት ያለባቸው ወይንም ጥቅም ላይ መዋል የሌለባቸውና ለአዲስ ኪዳን ጽሑፎችም እንደማይታወኑ ምስክሮች ተደርገው ነው። ይሁን እንጂ፤ በጥንቃቄ የተጻፉት ኮፒዎች፤ መተማመንን ያመጣሉ፤ በውጤቱም በከፍተኛ ትጋት ኮፒ ይደረጋሉ።

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

■ 6. ካሉት ኮፒዎች ጋር ያላቸው ስምምነት። የነበረው አንድ ጸሐፊና ያለውም አንድ ጽሑፍ ብቻ ነበር፤ ብሎ ማሰብ ስህተት ይሆናል። በመጀመሪያዎቹ ሁለት መቶ ዓመታት ውስጥ ኮፒዎች በጣም በፍጥነት ይባዙ ነበር፤ ስለዚህም ኮፒዎችን በማገፀር ስህተት ያለበትን ኮፒ ማግኘት ቀላል ነበር፤ በተመሳሳይም መንገድ የመጀመሪያዎቹ ጸሐፊዎች የጻፉትን ማረጋገጥ ይቻላል ነበር። ስለዚህም ከእኛ ይልቅ የመጀመሪያዎቹ ክርስቲያኖች ይህንን በማድረግ ከእኛ ይልቅ በተሻለ ደረጃ ላይ ነበሩ። ከዚህም ሁሉ በላይ እነርሱ ከብዙ ጊዜ በፊት የጠፉትን ጽሑፎች የማግኘት እድሉ ነበራቸው።

■ 7. ከታወቁት የክርስትና ማዕከሎች ጋር የነበረ በጣም ቅርብነት። ሐዋርያትና የእነርሱ የቅርብ ተከታዮች በተከታታይ ያገለግሉ ከነበሩበት ቦታዎች ርቀው የተደረጉ ኮፒዎች አንዳንድ ክፍተኛ ለውጦችና ወይንም ቅያሬዎች የማግኘታቸው እውነታ ከሌሎቹ ይበልጣል። ነገር ግን በጥንት ቤተ ክርስቲያን እንቅስቃሴ በነበረበት አንድ ቦታ የተደረገ ኮፒ፤ በጣም ጉዳህ የሆኑ የጽሑፍ ኮፒዎች መተላለፍ ዋና ማዕከል ይሆናል።

በመጀመሪያውና በሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነበሩ አርቶዶክስ አስተማሪዎች በጣም ጥሩ የነበሩት ማኑስክሪፕቶችን የማግኘት አጋጣሚው ያልነበራቸው ሊሆኑ ቢችሉም፤ “ተቀባይነት የነበራቸውንና የመጀመሪያዎቹን ኮፒዎች” እንዴት መለየት እንደነበረባቸው ያውቁ ነበር። የእነርሱን መሰረታዊ ምንጭ ለመጠቀም የሚያስፈልገው ጥረት ሁሉ ተደርጎ ነበር፤ በዚህም መሰረት እጅግ በጣም ብዙዎቹ የጥንት ግሪክ ጽሑፍ ማኑስክሪፕቶች እርስ በእርስ ይሰማማሉ። ስለዚህም እኛ የብዙዎቹ ጽሑፎች የተወከሉበት የመጀመሪያው ጽሑፍ በአስደናቂ ሁኔታ አስገራሚ ትክክለኛነት ያለው መሆኑን ልናምን እንችላለን።

የተረፉ የግሪክ ማኑስክሪፕቶች

በአንድ የቅርብ ዝርዝር መሰረት፤ የአዲስ ኪዳን ማኑስክሪፕቶች ጠቅላላ ቁጥር 5,488 ነው።¹⁸ ይህም በማኑስክሪፕቶቹ የተለመደ አመዳደብ መሰረት ነው፤ ስለዚህም፦

❖ 1. ፓፒረሶች

በ1989 ቆጠራ መሰረት ከእነዚህ ውስጥ 96 በዝርዝር ተመድበዋል። ምንም እንኳን በመጀመሪያ በኮይክስ ወይንም በመጽሐፍ መልክ ቢቀርቡም፤ ሁሉም ቁርጥራጭ ናቸው። እነርሱም በአብዛኛው የተገኙት የአየሩ ሁኔታና አሸዋው

እንዳሉ ሆነው እንዲጠበቁ በረዳቸው በግብፅ ውስጥ ነው። ወደ እነዚህ ቁርጥራጮች በምንጠቁምበት ጊዜ፤ ሊቃውንቱ የሚጠቀሙበት መለያ ፊደል 'P' የሚከተላትን ተከታታይ ቁጥር ማለት P1, P2, P3 ወዘተ ነው።

P52 (Rylands fragment ተብሎ የሚታወቀው) በጣም ጥንታዊው ነው ተብሎ ይቆጠራል። እርሱም 21/2 በ 31/2 ኢንች መጠን ሲሆን ከዮሐንስ ወንጌል ላይ ጥቂት ቁጥሮችን ማለትም፤ ዮሐንስ 18.31-33፤ 37-38 ይዟል። እርሱም በ125 ዓ.ም የተጻፈ እንደሆነ ተገምቷል።

በጣም ጠቃሚ ከሆኑት ውስጥ P45, P46, እና P47 ናቸው። እነዚህም የሚታወቁት የChester Beatty Biblical papyri በመባል ነው። ስያሜውም (በ1930-1 ካገኛቸው ከሰር ቼስተር ቢቲ የተነሳ ነው)፤ እነዚህም የያዙት ከወንጌላት የተወሰኑ ክፍሎች፤ ከጳውሎስ መልክቶች እና ከራዕይ መጻሕፍት የተወሰኑ ክፍሎችን ነው። ሌላው ጠቃሚ ስብስብ የቦድመር ላይብሪሪ ስብስብ ነው (ይህም የተገኘው በ1956 ጀምሮ በM. Martin Bodmer ነው)። ይህም ያካተተው P66, ገዎችንና ቁራጮችን ነው፤ እርሱም ከዮሐንስ ወንጌል ኮዴክስ ሲሆን የተጻፈውም በ200 ዓ.ም አካባቢ ነው፤ እንዲሁም P72 የሦስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ኮፒ ሲሆን ከኢፕሮስና ከይሁዳ መልክቶች ካሉን ውስጥ በጣም ጥንታዊው ማኑስክሪፕት ነው።

❖ 2. አንሸልስ

በዝርዝር የታወቁ 299 አንሸልስ አሉ። እነርሱም ከአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ በብራና ላይ የተጻፉና በኮይክስ ወይንም በመጽሐፍ መልክ የተዘጋጁ ናቸው። እነርሱ ሁሉም በአንሸልስ ጽሑፍ የተጻፉ ናቸው፤ ማለትም ሁሉም በግሪክ ትልልቅ ፊደላት (capital letters) እንዲሁም ያለምንም ሥርዓተ ነጥብ የተጻፉ ናቸው። ከእነርሱም ጥንታዊዎቹ የተመደቡት በትልልቅ ፊደላትና በዜሮ ቁጥር በቁጥር ቅደም ተከተል ነው (ለምሳሌ A-02)። የቆዩት ደግሞ ቁጥሮች ብቻ እንዲኖራቸው ተደርጓል (ለምሳሌ. 046)።

ከእነርሱም መካከል በብሪቲሽ ሚዚየም ውስጥ ያለው ኮይክስ አሌክሳንደሪኒስ፤ A-02 ነው። ይህም ኮፒ የተደረገው በአምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ግማሽ ላይ በግብፅ ውስጥ ነው፤ ሲጠቃለልም ከአንድ ወይንም ሁለት አፖክሪፉ ሥራዎች ጋር የግሪኩን መጽሐፍ ቅዱስ ሙሉውን ይዟል። በአሁኑም ጊዜ ሙሉ ብሎይ ኪዳንና አብዛኛ የአዲስ ኪደን ክፍሎች አሉት፤ ይሁን እንጂ፤ (ማቅዎስ 1.1-25.6፤ ዮሐንስ 6.50-8.52፤ 2 ቆሮንቶስ 4.13-12.7 የሉትም ወይንም

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

አጉድሷል)። የአሌክሳንደሪያ አባቶች ይህንን ማኑስክሪፕት ለቻርለስ አንደኛው በ1627 አበርክተውሉታል።

ለላው ኮዴክ ከአምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የሆነው የቤዛ ኮዴክስ D-52 የሚባለው ነው። በ1581፣ የጆን ካልቪን ተከታይ፣ ቴዎዶር ቤዛ፣ ይህን ማኑስክሪፕት እስከ አሁን ድረስ ላለበት ለኬምበሪጅ ዩኒቨርሲቲ አበርክቶታል። ይህ ኮዴክስ የግሪክንም የላቲንንም ጽሑፎች ይዟል (የግራው ገፅ የግሪክን የቀኙ ቀፅ ደግሞ የላቲንን ይዟል) እርሱም ከ3ኛ ፍላጎት ጥቂት ቁጥሮች ጋር፣ ብዙዎቹን ወንጌሎችና የሐዋርያት ሥራን መጽሐፍት ይዟል።

ከአንሸልስ በጣም የታወቁት ኮዴክስ ሳይናይቲክስ፣ አሌፍ-01 Codex Sinaiticus, Aleph-01 (አሌፍ የኢብራይት ቋንቋ የመጀመሪያው ፊደል ነው) እንዲሁም Codex Vaticanus, B-03 ኮዴክስ ቫቲካኒስ B-03 ናቸው።

ኮዴክ ሳይናይቲክስ፣ የተዘጋጀበት ጊዜ በመካከለኛው ወይንም በኋለኛው አራተኛ መቶ ክፍለ ዘመን ሲሆን የያዘውም ከፊል ብሉይ ኪዳንን እና የግሪኩን አዲስ ኪዳን በሙሉ ነው። እርሱም ብቸኛና ሙሉ የሆነው የአዲስ ኪዳን አንሸልስ ማኑስክሪፕት ነው። ይህ የግብፅ ኮዴክስ በብራና ላይና ተጽፎ ነበር፣ በእያንዳንዱም ገፅ ላይ አራት አምዶችና አርባ ሁለት መስመሮች አሉት፣ ነገር ግን በራሱ በጽሑፉ ውስጥ በጣም ብዙ ጊዜ ማስተካከያዎች እንደተደረጉበት ግልፅ የሆኑ ምልክቶች ይገኛሉ። በ1844 ዓ.ም ኮንስታንቲን ቲሽንዶርፍ (Constantine Tischendorf) በሲና ተራራ ቅድስት ካትሪን ገዳም ውስጥ የእርሱን አንዳንድ ገፆች በቆሻሻ መጣያ ቅርጫት ውስጥ አግኝቶታል። እርሱም ሙሉ አዲስ ኪዳንን ለማካት እስከቻለበት እስከ 1859 መቆየት ነበረበት። ፊቃድ ካገኘ በኋላ፣ ወደ ካይሮ ወስዶት ኮፒ አድርጎታል፣ ከዚያም በ1862 ዓ.ም በራሺያው ንጉስ በAlexander II, ልግስና አማካኝነት የማኑስክሪፕቱን እትም ከሂሳብ መግቢያ ጋር አሳትሞታል።

ኮዴክ ቫቲካኒስ የተጻፈው በመካከለኛው አራት መቶ ዓመት ሊሆን ይችላል፣ ልክ እንደ አሌፍ እርሱም የተጻፈው በስስ ብራና ላይ ነው። ይሁን እንጂ በየገፁ ላይ እያንዳንዳቸው አርባ ሁለት መስመሮች ያሏቸው ሦስት አምዶች አሉት። ይህ ኮዴክስ በአንድ ወቅት ሙሉ መጽሐፍ ቅዱስ የነበረው ሲሆን፣ ብዙ የብሉይ ኪዳንን ክፍሎች፣ እንዲሁም ብዙ የአዲስ ኪዳን ክፍሎች ከጎደሉት በጣም ቆይቷል። ከዚህ አንሸልስ የጎደሉትም የፓስተራል መልእክቶች፣ ፊሊሞና፣ የዕብራውያን መጽሐፍ ማጠቃለያዎች (ዕብራውያን 9.14 እስከ መጨረሻው) እና

ሙሉው የራዕይ መጽሐፍ ናቸው። የተለያዩ አራሚዎች በማኑስክሪፕቱ ላይ በጣም ብዙ ሠርተዋል፣ በአሥረኛው መቶ ክፍለ ዘመን፣ አንድ ሰው የመጀመሪያውን ማኑስክሪፕት አግኝቶታል፣ እርሱም የተጻፈባቸው ፊደላት ሊከስሙ ይችላሉ በማለት ፈራቶ ነበር። በቃላት ፊደሎች ላይ ያለው የተለየ ባህርይ የአሌክሳንደሪያ ምንጭነት እንዳለው ይጠቁማል፣ ነገር ግን በሮም ወዳለው የቫቲካን ላይብረሪ እንዴት እንደመጣ ማንም ሰው ሊያውቅ አልቻለም። ላይብረሪው የተመሰረተው በ1448 ዓ.ም በፖፕ ኒኮላስ አምስተኛ ሲሆን ይህ ማኑስክሪፕት በመጀመሪያው መዝገብ ላይ ተመዝግቧል፣ ያም በ1475 ዓ.ም ግልፅ ሆኗል። ሳሙኤል ትረጆልስ (Samuel Tregelles) በ1845 ዓ.ም እርሱን ለመመልከት ሞክሯል ነገር ግን በጠባቂዎቹ ጸሐፊዎች ተከልክሏል። በ1866 ዓ.ም ቲሽንዶርፍና አርባ ሁለት ሰዓታት እንዲያጠናው ፈቃድ ተሰጥቶት ነበር። ከእርሱም ጥናትና ማስታዎሻዎች የዚህ ማኑስክሪፕት Codex B እትም በ1867 ዓ.ም ተዘጋጀ። በጳጳሳዊ ባለሥልጣናቱም በቨርሴሎንና በኮዛ (Vercellone እና በCozza) በ1868 ዓ.ም ከዚያ የቀጠለ እትም ተዘጋጀ፣ ከዚያም በ1889-90 የፎቶግራፍ ኮፒ ተዘጋጅቶ ለሊቃውንት ምርምር እንዲገኝ ተደርጓል።

❖ 3. ሚኒስኩልስ

ከእነዚህ ደግሞ 2,812 ማኑስክሪፕቶች ይገኛሉ። እነርሱም ሚኒስኩልስ ተብለው ይጠራሉ እነዚህ በትልልቅ (ካፒታል) ፊደሎች አልተጻፉም ነገር ግን በትንንሽ ፊደላት ነው (የሚጠሩትም ሚኒስኩልስ ወይንም ቅጥልጥል ጽሑፎች ተብለው ነው)። ይህ ዓይነት አጻጻፍ ለብዙ መቶ ዓመታት በግል መዝገብ አጻጻፍ አገልግሎት ላይ የዋለ ሲሆን፣ እስከ ዘጠነኛው መቶ ዓመት ድረስ ለስነ ጽሑፍ ዓላማዎች አልዋለም ነበር። ለአዲስ ኪዳን መጽሐፍት ያለው ፍላጎት እየጨመረ ሲመጣ፣ ይህ አጻጻፍ በአጭር ጊዜ የሚደረግና በብራናዎችም ላይ ትንሽ በታን ከመውሰዱ የተነሳ ከፍተኛ ጥቅም ነበረው። የሚኒስኩል ማኑስክሪፕቶችን ለመለየት ዓላማ ሲባል፣ የተሰየሙት በተለመዱት ቁጥሮች (1፣2፣3 ወ.ዘ.ተ) ነው።

ስለዚህም ሚኒስኩልስ ይጻፉ የነበሩት ከዘጠነኛው መቶ ዓመት ወዲህ ነበር፣ ይሁን እንጂ እነርሱ የተጻፉባቸው ዘመናት ቅርብ መሆናቸው ታማኝነታቸውን ይቀንሰዋል ማለት አይደለም። የዘጠነኛው መቶ ዓመት ማኑስክሪፕቶች ከሦስተኛው መቶ ዓመት ማኑስክሪፕቶች ላይ ኮፒ ተደርገው ሊሆን ይችላል። ፕሮፌሰር ምርጫድ አንድ ጊዜ እንዳስተዋለው፣ “የማንኛውንም ማኑስክሪፕት ከአቶግራፉ ጋር ያለውን ቅርበትና ርቀት በስተጀርባ ያለው ነገር የዓመታት ቁጥር ብቻ አይደለም፣ የኮፒዎቹ ቁጥር ነው እንጂ።”¹⁹

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

እነዚህ ሚኒስትራል በሚከተሉትን ይጨምራሉ፡-

MS 1: የአሥራ ሁለተኛው መቶ ዓመት ኮዴክስ ሁሉንም አዲስ ኪዳንና የራዕይን ኮዴክስ ይዟል። MS 4: የአሥራ ሁለተኛው መቶ ዓመት የአራቱ ወንጌሎች ኮፒ ነው። MS 12: የአሥራ አንደኛው መቶ ክፍለ ዘመን የወንጌሎች ኮፒ ነው። MS 21: ከአሥረኛው መቶ ክፍለ ዘመንና ነገር ግን ወንጌሎችን የያዘው ነው። MS 43: የአሥራ አንደኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሁለት ጥራዝ ሥራ ነው፤ የመጀመሪያው ጥራዝ ወንጌሎችን ሲይዝ፤ ሁለተኛው ጥራዝ ደግሞ ሐዋርያት ሥራንና መልእክቶችን ይዟል። MS 330: የአሥራ አንደኛው መቶ ክፍለ ዘመን ወንጌሎችን፤ ሐዋርያት ሥራንና መልእክቶችን የያዘ ነው። MS 565: የዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመንና በጣም ጥራት ያለው የወንጌሎች ኮፒ ሲሆን በወርቃማ ፊደላት በሐምራዊ ብራና ላይ የተጻፈ ነው።

4. ሌክሺኒሪስ

በአጠቃላይ 2,281 ናቸው፤ እነዚህም እስከ ስድስተኛው መቶ ዓመት የቀደሙ ሲሆኑ ወንጌሎችንና መልእክቶችን ይዘዋል፤ እነርሱም (Evangelitaria and Apostoli) በጥንት ቤተ ክርስቲያናት ውስጥ እንዲነበቡ የተመደቡ ነበሩ። ከእነርሱም ብዙዎቹ አንሸልስ ፊደላት ሲሆኑ አንዳንዶቹ ደግሞ ሚኒስትራል ናቸው፤ የእነርሱም ስብስብ ስያሜ እንደዚሁ በቁጥር ተደርጎ ነበር። ነገር ግን በዚህ መለያ ጊዜ ከቁጥሮቹ ቀድሞ ሰያፍ ግ ወይንም አካፎር ቃል 'Lect' ጥቅም ላይ ውለው (ለምሳሌ፡ 159 ወይንም Lect. 1,280) ተብለው ተለይተዋል።

እነዚህ በጣም ጠቃሚ ማኑስክሪፕቶች ናቸው፤ ይህም ከእነርሱ አንዳንዶቹ በጣም ጥንታዊ መሆናቸው ብቻ ሳይሆን፤ ነገር ግን በአደባባይ የቤተ ክርስቲያን አገልግሎት ላይ ይነበቡ ስለነበርም ነው። የእነርሱን የመጀመሪያ ንፅህና ለመጠበቅ ሲባል በእነዚህ የቤተ ክርስቲያን ኮፒዎች ላይ ከፍተኛ ጥንቃቄ ይደረግባቸው ነበር፤ ከዚህም በላይ የሌክሺኒሪዎች ምስክርነት በእርግጥ የሁሉም ቤተ ክርስቲያናት ምስክርነት ነበር። ስለዚህም አሁን ያሉትና የተመረመሩት ሌክሺኒሪዎች በአስደናቂ ደረጃ የሚሰማሙ ናቸው። ለዚህም እውነታ ሊሰጥ የሚችለው እርግጠኛና ብቸኛ መግለጫ በቤተ ክርስቲያናት እውቅና የተሰጠው ሌክሺኒሪ እንደነበረ ነው።

ድልደላ

ስለዚህም ከጥንት ከሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጊዜ ጀምሮ የተጻፉ እጅግ ብዙ ቁጥር ያላቸው የግሪክ ማኑስክሪፕቶች

አሉን። እነርሱን ያጠኑ ሊቃውንት እንዳገኙት፤ በጽሑፎቹ መካከል ልዩነቶችም እያሉም እንኳን፤ በጣም ብዙ ተመሳሳይ ንባብ ያላቸው አንዳንድ ማኑስክሪፕቶች ይገኛሉ። ይህም የሚጠቁመው የማኑስክሪፕቶች ቡድኖች ወይንም ቤተሰቦች መኖራቸውን ነው። የአብዛኛዎቹ የማኑስክሪፕቶች ዓይነቶችም (majoriy Text-types) እንደሚከተለው ናቸው፡- 1. የቤዛንታይን (አንዳንድ ጊዜ ልማዳዊ፣ አብዛኛው (majority) ወይንም የአንደኛው ጽሑፎች የሚባሉት ናቸው)። 2. የአሌክሳንደሪያን (ወይንም አንዳንዶች ገለልተኛ (Neutral) የሚባሉት ጽሑፎች)፤ 3. ምዕራባዊ (Western) እና 4. የቂሳሪያ (Caesarian) ጽሑፎች ናቸው።

ለዚህ ጽሑፍ ዓላማ ሲባል፤ የመጨረሻዎቹ ጽሑፎች ዓይነቶች ዝርዝር አስተያየት እያስፈልጋቸውም። ስትሪተር በአራቱ ወንጌሎች መጽሐፍ (B.H Streeter በThe Four Gospels (1924) ላይ፤ ለመጀመሪያ ጊዜ የቂሳሪያን ጽሑፍ አገኘሁ ብሎ ተናግሮ ነበር። እርሱም ይህ የማርቆስ ወንጌል ጽሑፍ እንደነበርና፤ ከ231 ዓ.ም በኋላ Origen (አረጅን) የጠቀሰለት እንደሆነም አምኖ ነበር፤ ያ ዘመን ደግሞ አረጅን ወደ ቂሳሪያ የመጣበት ወቅት ነበር። ይሁን እንጂ ዘመናዊ የጽሑፍ ሐያሪያን ይህ የተለየ የጽሑፍ ምድብ ተብሎ ሊቆጠር የሚችል ለመሆኑ ይጠራጠራሉ። ስለሆነም ይህንን ዝም ብሎ ድብልቅ ጽሑፍ እንደነበረ ወደ ማሰብ አዘንብለዋል።

የምዕራባውያንን የጽሑፍ ዓይነት በተመለከተ፤ በቄስትሮትና በሆርት (በB. F Westcott እና በF.J.A Hort)፤ እንደተለየው ከሆነ፤ ይህ የጽሑፍ ዓይነት የሚነጨው በምዕራብ ዩሮፕ ነው ተብሎ ታስቧል፤ ለእርሱም መኖር አንዳንድ ማስረጃዎች ያሉ ይመስላል። የተወከለውም በCodex Bazaе በኮዴክስ ቤዜ (አምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን)፤ በCodex Claromontanus በኮዴክስ ክላርሞንታይን (ስድስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን)፤ እና በጥንታዊ ላቲንና በኩራቶኒያን ሲሪያክ ትርጉሞች (ሦስተኛውና አምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በቅደም ተከተል) ነው። እርሱም በአንዳንድ ጥንታዊ አባቶች፤ አንደኛ አረንጎን፤ ቱርቱሊያን፤ እና ሲፐሪያን፤ ተጠቅሷል። ይሁን እንጂ ይህ የጽሑፍ ዓይነት ብዙውን ጊዜ ከሌሎቹ ሁሉ በጣም የተለየና በብዙ ግድፈቶች የተበላሸ ነው። ብልሽቱም በቁጥሮች ብቻ ላይ ሳይሆን የሙሉ አንቀጾችም ግድፈት ሁሉ ጭምር ነው። ይሁን እንጂ የእርሱ ዋነኛ ዝንባሌ፤ ጭማሪዎችን ለማድረግ፤ አጠቃላይ ነገር በመስጠት ወይንም ተጨማሪ ዝርዝሮችን በመስጠት ነው። በወንጌሎች ውስጥ (በተለይም በሉቃስ ወንጌል የመጨረሻ ክፍሎች ላይ) አጭር ሆኗል፤ በሐዋርያት ሥራ ደግሞ በጣም ረጅም ተደርጓል (በግምትም 100% ረጅም ሆኗል)። ስር ፍሬዴሪክ ከንየን

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

(Sir Frederic Kenyon) የገለጠው እንደ “ከአውነተኛው ልማድ በጣም ነፃ በሆነ መንገድ የራቀ ባህርይ ያለው የጽሑፍ ዓይነት” በማለት ነው። የማኑስክሪፕቶች ድጋፍ ማስረጃ አለመኖር፣ እንዲሁም ከተለዩ ንባቦች ጭምር ይህንን የጽሑፍ ዓይነት በጥፋ ጎኑ በጣም አጠያያቂ አድርጎታል። በመጥፎ ጎኑ ደግሞ በፍፁም (ሙሉ በሙሉ) የማይታመን አድርጎታል።

ይህም እኛን በአውነት የሚተወን ከሁለት የጽሑፍ ዓይነቶች ጋር ብቻ ነው፣ እነዚህም የቤዛንታይን እና የአሌክሳንደሪያን የማኑስክሪፕቶች ዓይነቶች ናቸው።

❖ ሀ. የቤዛንታይን የጽሑፍ-ዓይነት

ይህ ጽሑፍ ስሙን የተቀበለው በቅድሚያ ቤዛንታይም ተብሎ በሚታወቀው የኮንታንቲኖፕል መንግስት ዋና ከተማ ነው። እርሱም በቤዛንታይን የክርስቲያን ቤተ ክርስቲያን ዘመናት ሁሉ 312-1453 ዓ.ም የቤተ ክርስቲያን መሰረታዊ ጽሑፍ (እንዲሁም ከዚያ በኋላ ለረጅም ጊዜ) ከመሆኑ እውነታ የተነሳ ነው። ይሁን እንጂ በምስራቁ ዋና ከተማ የገናናነት ጊዜም የዚህ ዓይነቱ ጽሑፍ በሰርያ በነበረው የሮማውያን የአውራጃ ዋና ከተማ በአንጾኪያ ተጠብቆ ነበር። ከዚያም ከተማ ጋር ግንኙነት የነበራቸው የክርስቲያን አገልጋዮች በትክክል ተጠቅመውበታል። እነዚህም የሚጨምሩት የቀሳውያን ባሰል፣ የነሳው ግሪጎሪ፣ የናዚያንዘሱ ግሪጎሪ (የቀጸዶቅያ አባቶች)፣ የቂርሱ ቴዎዶራት፣ የኮንታንቲኖፕል ክሬሶስቶም (በ398 ዓ.ም ወደ አንጾኪያ ሄዶ የኮንታንቲኖፕል ቢሾፕ የሆነው) ናቸው።

ይህ የቤዛንታይን የጽሑፍ ዓይነት ከግሪክ ማኑስክሪፕቶች እጅግ በጣም ብዙ የሆነ ድጋፍ አለው።

በጥንቶቹ የፓፒሪ ጽሑፎች በጣም ብዙ የሆኑ የተለዩ የባዛንታይን ንባቦች ይገኛሉ። የፔስተር ቤተ ፓፒሪ P45 እና P46 ንባቦችን ይዟል። የቡድሮ ላይብሪሪ ስብስብ የሆነው እንደ P66 አሉት። ፐሮፌሰር ስተርዝ (Professor H. A. Sturz) 150 የሆኑ የቤዛንታይን ጥንታዊ ፓፒሪ ድጋፎችን ለመዘርዘር ችሎ ነበር።²⁰ ይህም በግልፅ የሚያሳየው፣ ከጥንታዊ የጽሑፍ ሐያሲያን በተቃራኒ የሆነውን አመለካከት ነው። ስለዚህም የቤዛንታይን ማኑስክሪፕቶች ንባቦች እስከ ሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ ወደ ኋላ ሊገኙ እንደሚችሉ ነው።

አንጾኪስ መካከል ደግሞ፣ ይህ ጽሑፍ በአምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የአሌክሳንደሪያን ኮዴክሶች (A-02, ቤዛንታይን በወንጌሎች ውስጥ) እና ኤፍሬሚ (C-01) ይዟል።

ሁሉም በተግባር የኋለኞች ናቸው። እንደተገመተውም 95% የሆኑት የአንጾኪስ ማኑስክሪፕቶች የቤዛንታይን ዓይነት ጽሑፎች ናቸው። እንዲያውም ብዙዎቹ ማኑስክሪስ ናቸው ለማለት ይቻላል። እነዚህ ሁሉ በንባባቸው በጣም የቤዛንታይን ጽሑፍ ዓይነቶች ስለሆኑ ነው።

እስካሁን ድረስ የተመረመሩት ሌክሽናሪዎቹ እንደዚህ ለቤዛንታይን የጽሑፍ ዓይነቶች ድጋፍ ሰጪዎች ናቸው። ስለዚህም የቤዛንታይን ጽሑፎች፦

■ 1. በጥንታዊ ጽሑፎች መደገፍ

እነዚህ የአዲስ ኪዳን መጽሐፍ ቅዱሶች የጥንት ትርጉሞች፣ የክርስትና እምነትን በዓለም ሕዝብ መካከል ለማዳረስ የተዘጋጁ ነበሩ። በጥንት ለእኛ ከታወቁት መካከል ሲሪያክ (ወይንም አራማይክ) እና ላቲን ትርጉሞች እስከ ሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ ወደ ኋላ ይሄዳሉ። ፔሺታ መጽሐፍ ቅዱስ (Peshitta) “የትርጉሞች ንግሥት” ተብሎ የሚታወቀው፣ ከቀደመት የሲሪያክ ትርጉሞች አንዱ ሲሆን፣ በእርግጥ የቤዛንታይን ንባቦችን ይዟል። ይህ ደግሞ ለአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የጎቲክ ትርጉምም እውነት ነው። እርሱም በአንጾኪያው ቢሾፕ በኡራላስ ተተርጉሞ ነበር ይባላል።

■ 2. በጥንት አባቶች መረጋገጥ

የቤዛንታይንን ጽሑፎች ቀዳሚነት የሚከዱ ሐያሲያን የመረጡት አመለካከት በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በተደረገ ማሻሻል ተዘጋጅቷል የሚል ነው። በአብዛኛው የሚናገሩት ከክሪስቲያን (347-407) በፊት ከቀደመት የቤተ ክርስቲያን አባቶች መካከል ማናቸውም ሲጠቅሱት አልታዩምና እንዲያውም አልጠቀሱትም በማለት ነው። ይሁን እንጂ ይህ እውነት አይደለም። በጣም ትጋት ያለው የሊቃውንት ምርምር ያሳየው Justin Martyr (100-165 ዓ.ም)፣ Irenaeus (130-200 ዓ.ም), Clement of Alexandria (150-215 ዓ.ም), Tertullian (160-220 ዓ.ም), Hippolytus (170-236 ዓ.ም), እንዲሁም አራቱ Origen (185-254 ዓ.ም) በተከታታይ የጠቀሱት ከቤዛንታይን ጽሑፎች ላይ ነው። Edward Miller, ከ400 ዓ.ም በፊት የነበሩትን የግሪክና የላቲን አባቶችን ጥቅሶች በየዓይነቱ ከመደበ በኋላ፣ የቤዛንታይን የጽሑፍ ዓይነቶችን ለ2,630 ጊዜ የሚደግፉ የተገኙ ሲሆን (ሌሎች ጽሑፎችን ግን ለ1,753 ጊዜ ብቻ የሚደግፉ ተገኝተዋል)። ከዚህም በላይ በጣም ጠቃሚ የሆኑ ሠላሳ አንቀጾችን በመመርመር ያገኘው 530 አንቀጾች የቤዛንታይን ጽሑፎች ምስክርነት ያላቸው ሲሆን

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

(የተቃዋሚዎቹ ደጋፊ አንቀጾች ግን 170 ብቻ ናቸው)። የእርሱም የመደምደሚያ አሳብ፡- “የመጀመሪያው የጥንታዊ ጽሑፍ ዓይነት የበላይነት በመጀመሪያ በነበሩት አባቶች ዝርዝር ውስጥ በግልፅ ታይቷል። የእነርሱም የጽሑፍ መረጃ የሚያሳየው በእነርሱ ጽሑፍ ውስጥ፣ እንዲሁም በቤተ ክርስቲያን በመጀመሪያዎቹ ጊዜያት የማኑስክሪፕቶች ብክለ (ኮራፕሽን) እራሱን በብዛት ያሳየ ቢሆንም፣ ንፁህ ውሃ ግን በአጠቃላይ አይሏል። ልማዳዊው ደግሞ በአብዛኛዎቹ አባቶችና እነርሱን በተከተሏቸው ዘንድ ቀጥሏል። ስለዚህ ምንም ክፍተት ወይንም ቀዳዳ ሳይኖር ምስክርቱ ወጥ ሆኗል”²¹። ብሎ ነው።

በመሆኑም የነገሩ ግልፅ እውነታ የሚያሳየው በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የአዲስ ኪዳን የቤዛንታይን ጽሑፍ (ማኑስክሪፕት) ለሚቀጥሉት አሥራ ሁለት መቶ ዓመታትና ከዚያም በላይ ሥልጣን ያለው ጽሑፍ ሆኖ እንደተገኘ ነው። እንዲሁም በክርስትናው ዓለም ሁሉ ውስጥ የማያጠራጥርና የማያወዛግብ መጠቀሚያ ሆኖ መገኘቱ ነው።

■ 3. የታተመው የግሪክ አዲስ ኪዳን

የግሪክ አዲስ ኪዳን በመጀመሪያ የታተመው በ1514 ነው። ሆኖም እስከ 1522 ድረስ ለብቻው ተለይቶ አልታተመም ነበር። ይህም የፍራንሲስኮ ዚመንስ Francisco Ximenes፣ የስፔን ዋና ቢሾፕ ሥራ ነበር። እርሱም የሲድስት ጉራዞች Complutensian Polyglot (የኮምሎቱንሲያን ፖለግሎት ማለትም በብዙ ቋንቋ በትይዩ ዓምዶች የተጻፈ መጽሐፍ) አንድ ክፍል ሆኖ ነበር። ዚመንስም ለአስረኛው Pope Leo X ፖፕ ሊዮ በነበረው ታማኝነት፣ እንደሚከተለው ጽፎ ነበር፡- “ለላክህልን የግሪክ ኮፒዎች በእርግጥ እኛ ለቅዱስነትህ ምስጋና እናቀርባለን፤ በጣም በደግነትህ ከአቀርዶት ቤተ መጻሕፍት የላክህልን የብሉይ ኪዳንም፣ የአዲስ ኪዳንም፣ በጣም ጥንታዊ ኮዴክሶች፣ በዚህ ሥራ ውስጥ በጣም በከፍተኛ ደረጃ ረድተውናል”። የዚህም የሥራ ውጤት የግሪክ ጽሑፍ ሆኖ የተገኘው የቤዛንታይን ዓይነት ማኑስክሪፕቶችን ነው። (ስለዚህም ዚመንስ የኮዴክስ ቫቲካኒስ [B] የመከተሉ ምንም ማስረጃ የለም።

በ1516፣ ዴዚደረስ ኢራስመስ Desiderius Erasmus፣ በዮርጉ ውስጥ ቀዳሚው ሊቅ፣ የመጀመሪያውን የግሪክ አዲስ ኪዳን ጽሑፉን የመሰረተው በቤዛንታይን መሰረታዊ ጽሑፎች ላይ ነው። ኢራስመስ ተጨማሪ አራት እትሞችን በተከታታይ አዘጋጅቶ ነበር። እነዚህም በ1519፣ 1522፣ 1527 እና በ1535 የተዘጋጁት ናቸው። የእርሱንም ፈላጊ ሌሎች ወዲያውኑ ተከተሉ፣ በጣም የታወቀውም ሮበርት ኢስቲኒ

(በላቲን ስትፋኒስ ተብሎ የሚታወቀው) Robert Estienne (Latinized as Stephanus)፣ ፈረንሳዊው ጸሐፊና አታሚ ነው። እርሱም በ1546 ከኢራስመስ ጋር ተመሳሳይ የሆነ ጽሑፍን አሳተመ። ከዚያም ተከታታይ የሆኑ ሌሎች ሦስት እትሞች በ1549፣ 1550 እና 1551 ተደርገው ነበር። ከዚያም ቀጥሎ አሁንም በቴዎዶር ቤዛ Theodore Beza በ1565 እና በ1604 ሌሎች እትሞች ታተሙ። ከዚያም በ1624 በናቫንተሬ እና አብርሃም ኤሊዘር Bonaventure እና Abraham Elzevir የራሳቸውን እትም አወጡ። ኤሊዘር በ1633 ላሳተመው ሁለተኛው እትም ላይ የነበረው መቅደም የሚከተሉትን ቃላት ይዞ ነበር፡- “ስለዚህም በሁሉም ዘንድ ተቀባይነት ያለው ጽሑፉ አላችሁ፤ በእርሱም ውስጥ እኛ ምንም ብክለ ወይንም ለውጥ አላደረግንበትም”። ከዚህ የመቅደም ቃል የተነሳም አሁን የለመድነውና ቅጥል ጽሑፍ፣ “The Received Text” የተባለው ስም መጣ።

የቤዛንታይን ጽሑፍ የሁሉም ታላላቆች የፕሮቴስታንት እምነት መጽሐፍ ቅዱስ የተተረጎመበት መሰረተ-የጽሑፍ ዓይነት ነው። ይህም ከዊልያም ቴንዳል (1525) ጋር ስማቸው የተጠቀሱትን ሁሉ ይጨምራል። ማይልስ ኮቨርዴል Miles Coverdale (1535)፣ ጆን ሮጀርስ John Rogers (1537)፣ ሪቻርድ ታቮርኒር Richard Taverner (1539)፣ እንዲሁም ታላቁ መጽሐፍ ቅዱስ The Great Bible (1539)፣ የጄኔቫ መጽሐፍ ቅዱስ The Geneva Bible 1560፣ የቢሾፕ መጽሐፍ ቅዱስ The Bishops’ Bible 1568፣ እናም በእርግጥ the ኦቶራይዝድ ትርጉም በተለምዶ ኪንግ ጆምስ ትርጉም የሚባለው Authorised Version (1611)፣ እንዲሁም በስፓኒሽ ሬና The Reina in Spanish፣ በካንጋሪ ኮሊ The Karoli in Hungarian፣ በጀርመን ሉተር The Luther in German፣ በፈረንሳይ ኦሊቨት The Olivetan in French, በዳች ስታተንቫርታሊን in Dutch The Statenvertaling፣ በፖርቹጊዝ አልሜይ The Almeida in Portuguese፣ እንዲሁም በጣሊያን ዲዮዳቲ the Diodati in Italian ሁሉ አሉበት።

እዚህ ላይ ለቤዛንታይን የጽሑፍ ዓይነቶች ያሉትን ማስረጃዎች እንደሚከተለው እናጠቃልለዋለን፡-

■ 1. ይህ የጽሑፍ ዓይነት በሶርያ ከነበረው ከአንጾኪያ ጋር የተያያዘ ነው። እስጢፋኖስ ከሞተ በኋላ፣ ክርስትያኖች ከኢየሩሳሌም ወደዚህ ከተማ ተሰደዋል። እዚያም ለግሪኮች ወንጌልን መስበክ ጀመሩ (ሐቀርዶች 11.19-20)። ጠንካራ ቤተ ክርስቲያንም ተመሰረተች፣ ይህም በአብዛኛው በበርናባስና በጳውሎስ አገልግሎት ነበር (ሐቀርዶች 11.22-26)፣ ሐቀርዶው እያንዳንዱን የሚሸንጉ ጉዞውን ያደረገው ከዚህ ቤተ

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

ክርስቲያን ነው (ሐዋርያት 13.1-3፣ 15.35፣36፣ 18.22፣23)። ሐዋርያው ጴጥሮስን ጨምሮ ሌሎች ሐዋርያትም በታውን ንብኝተውታል፤ (ገላታያ 2.11-12)። ብዙም ሳይቆይ አንድኪያ ቤተ ክርስቲያን የአሕዛብ ቤተ ክርስቲያናት እናት ሆነች። ከኢየሩሳሌምም መኖሪስ (70 ዓ.ም) በኋላ እርሷ እውነተኛው ምንም ክርክር የሌለባት የክርስትና ማዕከል ሆነች። ከአንድኪያ የወጣው ጽሑፍ በሐዋርያትና በመጀመሪያዎቹ ቤተ ክርስቲያናት ሁሉ የተረጋገጠ ጽሑፍ ነበር።

2. ከዚህ በፊት እንደተመለከትነው፣ ይህ ጽሑፍ ስሙን ያገኘው የምስራቅ መንግስት ዋና ከተማ፣ ከኮንስታንቲኖፕል (ቤዛንታይን) ነበር። ምክንያቱም እርሱ እንደ መሰረታዊ የግሪክ ጽሑፍ ሆኖ የተወሰደው ወዲያውኑ ከእዚያ ነበር። ኮንስታንቲኖፕል የግሪክ ተናጋሪው ዓለምም የግሪክ ተናጋሪዎም ቤተ ክርስቲያን ማዕከል ነበር። በምዕራብ ግን የግሪክ ቋንቋ ለላቲን ቋንቋ እጅግ ሰጥቶ ነበር ማለትም በላቲን ተተክቶ ነበር። በምስራቅ፣ ግሪክ ዋና የሁሉም የጋራ ቋንቋ ነበር። ማለትም በኮንስታንቲኖፕል የነበሩ የግሪክ ሊቃውንት እውነተኛውን ጽሑፍ በማወቅና እርሱን በማዘጋጀት በኩል በእርግጥ በትክክልና በተለየ ሁኔታ ብቁዎች ነበሩ።

3. ይህ የቤዛንታይን ጽሑፍ ዋና በነበረበት በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጊዜ ቤተ ክርስቲያን እጅግ ልዩ በሆኑ የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት ተባርካ ነበር። ከእነርሱም ውስጥ ሜቶዲየስ Methodius (260-312)፣ ኦጎስቲን Athanasius (296-373)፣ የፖይቲርሱ ሐሊለ Hilary of Poitiers (315-367)፣ የኢየሩሳሌሙ ቄርሎስ Cyril of Jerusalem (315-386)፣ እና የናዚያንዘኑ ግሪጎሪ Gregory of Nazianzen (330-394) ነበሩ። እነዚህ ሰዎች እንዲሁም አነርሱን የመሰሉት ሌሎች፣ የኦርቶዶክስ አስተምሮን በማዘጋጀትና የአዲስ ኪዳንን ቀናና መጻሕፍት እውቅና በመስጠት ተሳትፈው ነበር። እንደዚሁም ጽሑፉን ለማጥናት እራሳቸውን ሰጥተው ነበር። እነርሱም በኋለኛው ዘመን ከመጡት የጽሑፍ ሐያሰያን የበለጠ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የጠፉትን፣ ጥንታዊዎቹንና እጅግ የከበሩትን ብዙዎቹን ማኑስከሪፕቶች ለማግኘት ዕድሉ ነበራቸው። በሁሉም በታ ተቀባይነት ያለው ዋነኛ ጽሑፍ በዚህ ጊዜ መነሳትና መስፋፋት እጅግ በጣም ጠቃሚ ነው። እርሱም በትክክል የተቆጠረው እውነተኛ፣ ያልተከለከለ፣ እና ሥልጣን ያለው ጽሑፍ ሆኖ ነበር።

4. አይሁዶች የተሰጧቸውን የእግዚአብሔር መግለጫ ጠባቂዎች ተደርገው ተሾሙ ነበር። ለእነርሱ የተሰጠውን አደራ ለማሟላት፣ እነርሱ የብሉይ ኪዳንን ጽሑፍ (የሐሲቶውን ማሪሬቲክ) በጥንቃቄ ሳይበከልና

ሙሉ አድርገው ጠብቀው ነበር። ሐዋርያው ጳውሎስ እንዳስተዋለው፣ “በሁሉ መንገድ ብዙ ነው፣ ምክንያቱም ከሁሉ በፊት፣ የእግዚአብሔር ቃሎች ለእነርሱ ተሰጥተዋቸው ነበር።” (ሮሜ 3.2) ስለዚህም አሁን ደግሞ የአዲስ ኪዳን ጽሑፎች ለእውነተኛ አማኝ ክርስትያኖች ወይንም ለአማኞች ቤተ ክርስቲያናት በአደራ እንደጠብቋቸው ተሰጥተዋቸዋል ብሎ ማሰብ ማስተዋል ነው። ከዚህ የሚነሳው ጥያቄ፣ የትኛው የጽሑፍ ዓይነት፣ በአጠቃላይ አነጋገር ከመጀመሪያው ጊዜ ጀምሮ በቤተ ክርስቲያን እውቅና የተሰጠውና የተሰራጨው የትኛው የጽሑፍ ዓይነት ነው? የሚለው ነው። ለዚህም መልሱ፦ ቤዛንታይን ተብሎ የሚታወቀው የጽሑፍ ዓይነት ነው።

5. ከግሪክ ማኑስከሪፕቶች ውስጥ 90% የሚሆኑት የሚደግፉት የቤዛንታይንን የጽሑፍ ዓይነት መሆኑ እውነት ነው። ምንም እንኳን እነዚህ ማኑስከሪፕቶች አንዳንድ ሐያሰያን እንደሚወዱት በጣም ጥንታውያን ባይሆኑም፣ ነገር ግን እጅግ በጣም ብዙ ናቸው። ስለዚህም እኛ የምንገምተው እጅግ በጣም ብዙ የሆኑ በቀጥታ ብዙ መቶዎች፣ በጣም ጥንታውያንና የእነርሱ መሰረቶች ወይንም ወላጅ-ጥራዞች እንደነበሩ፣ ብዙዎቹም በጥንት ክርስትያኖች ዘመን በእጅ ውስጥ እንደነበሩ ነው። ይህም እውነታ በሚከተለው መንገድ መገለጥ አለበት። ይህም የቤዛንታይን ጽሑፍ እስከ አራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ አልታየም በማለት - ከአንደዚህ ዓይነቱ ታሪካዊ እጅግ ብዙ ማስረጃ ጋር በመከራከር መቀጠሉ በምንም መንገድ አጥጋቢ አይደለም። ይህ ጽሑፍ በጣም ጥንታዊ ነው። እርሱም በጣም በስፋት ተሰራጭቶ ነበር። ምክንያቱ ደግሞ እርሱ የመጀመሪያውን ጽሑፍ በታማኝነት አቅርቦ ስለነበር ነው።

6. የእግዚአብሔር አስደናቂ ጥበቃ፣ በእግዚአብሔር እውነት በኩል ሁልጊዜ በተግባር ላይ ውሏል። ምክንያቱም አማኞች ያንን እውነት በትክክልና ፍፁም በሆነ መልኩ ይፈልጉት ነበር (ማቴዎስ 24.35፣ 1 ጴጥሮስ 1.23፣25)። ስለዚህም በእስትንፋሱ-እግዚአብሔርነት የተሰጠው ቃል፣ ቀጥሎ ከታተመው ቃል ጋር አንድ ዓይነት ነበር (መዝሙር 68.11)። እግዚአብሔር ለሕዝቡ ሙሉ ለሙሉ የተበከለና የተቆራረጠ ጽሑፍን ስጥታል ከዚያም እነርሱ ያንን ለአሥራ ስምንት መቶ ዓመታት ተጠቅመውበት ነበር። ብሎ ማሰብ በፍፁም አይቻልም። ዘመናዊ የጽሑፍ ሐያሰያን ግን እንድናምን የሚፈልጉት ያንን ነው! “ይህ መታወስ አለበት” በማለት Dr. Owen እንደሚከተለው ጻፈ፦ “ያም እኛ የምንጠቀምበት መሰረታዊው ኮፒ (Received Text) የብዙ ትውልድ ሕዝብ ንብረት ነው፣ ስለዚህም ያ ለመሠረታዊ ጽሑፍነት ማለፍ አለበት፣ ይህ ደግሞ በግልፅ የእርሱ

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

መብትና ሥራ ነው። እኛም እግዚአብሔር ረድቶን፤ በፍጥነት የምናየው፤ አሁን ገና የምንደነቀው እንደዚህ ብዙ ዓይነት ንባቦች አሉ ብሎ ማሰብ በምንም መንገድ ምክንያታዊ እንዳልሆነ ነው።²²

■ 7. ስለዚህም እግዚአብሔር በተመሳሳይ መንገድ ለብሉይ ኪዳን ጽሑፎችም አድርጓል ብሎ ማሰብ ማስተዋል ነው። በብሉይ ኪዳን ጽሑፉን ለመጠበቅ፤ እርሱ የተጠቀመበት መንገድ፤ በተለየና ባልተለወጠ ሁኔታ፤ ብዙ ትውልዶችን በመጠቀም ነበር። ክርስቶስና የእርሱ ሐዋርያት በግልፅ እንዳስተማሩት ውጤቱ - እያንዳንዱ ፊደል እና የፊደል ክፍል ቅዱስ የሆነበት መጽሐፍ ነበር። (ማቴዎስ 5.18፤ ዮሐንስ 10.35)። ይህ ጥንታዊ መገለጥ (አዲስ ኪዳን) በተጨማሪም ጊዜ፤ እግዚአብሔር የቀጠለው በተመሳሳይ መንገድ ነው። እርሱም ያለምንም ስህተት በኋላ የመጣውን ቃሉን መዘግቦታል። ከዚያም በቤተ ክርስቲያን እጅ ውስጥ አስቀምጦታል። በመቀጠልም በተከታታይ ትውልዶች ውስጥ፤ እስከ አሁንታ ሰዓትም ድረስ፤ እንዲተላለፍ አረጋግጦታል። “የእግዚአብሔር ቃል ለዘላለም ይኖራል”። (1 ጴጥሮስ 1.25)።

❖ ለ. የአሌክሳንደሪያን የጽሑፍ ዓይነት

ይህ በጣም ጥቂት የማኑስክሪፕቶች ቡድን ነው። የቃላቶች ፊደላት የተለየ መሆን እነርሱ በግብፅ ካለው ከአሌክሳንደሪያን ማኑስክሪፕቶች ጋር የተያያዙ እንደሆኑ ያሳያል። እንዲሁም እንደዚህ ዓይነቶቹ ንባቦች በጥንታዊ የግብፅ ፓፒሩ ንባቦች መካከል መገኘታቸው አያስደንቅም (ለምሳሌም P46, P47)። ይሁን እንጂ የአሌክሳንደሪያን ጽሑፎች ዋና ተወካዮች፤ ኮዴክስ ሳይኖሩታቸው (ኮዴክስ አሌፍ) እና ኮዴክስ ቫቲካኒስ (ወይንም ኮዴክስ ቢ) ናቸው።

ለዚህ የጽሑፍ ዓይነት ከአሌክሳንደሪያን አባቶች የመጣው ማስረጃ፤ በጣም የታወቀው አሪጅን Origen ነው (185-254 ዓ.ም) እንዲሁም ከCyril ቁርሎስ (376-444 ዓ.ም) ነው።

እዚህ ላይ ብዙ ነገሮች መታየት አለባቸው እነዚህም፦

■ 1. ይህ የጽሑፍ ዓይነት የጀመረው (የመነጨው) ከግብፅ፤ አሌክሳንደሪያ ነው። መጽሐፍ ቅዱስ በግልፅ የሚያሳየው በእነዚህ ክፍለ አገራት ውስጥ የሐዋርያቶች መኖር በፍፁም አልተነገረም። ይሁን እንጂ የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ያሳየው እጅግ በጣም መጥፎ የሆኑ የሐሰት አስተማሪዎች በእነዚያ ክፍሎች እንደኖሩና እንዳስተማሩ

ነው፤ እነዚህም እንደ ኖስቲካዊዎቹ፤ ባሲሊደስ Basilides፤ ኢዝዶር Isidore እና Valentinus ቫላንቲኒስ ይገኙበታል። ስለዚህም ከእነዚህ ቦታዎች የሚወጡ ማናቸውም ነገሮች በጥርጥር መታየት አለባቸው።

■ 2. በእነርሱ ውስጥ በተደረገው የቃላት መስተካከሎች የተነሳ በአሌክሳንደሪያውያን የጽሑፍ ዓይነቶች ውስጥ መሻሻሎች እንደተደረገባቸው ግልፅ የሆነ ማስረጃ አለ። ስተሪተር B.H. Streeter የተናገረው ሂሲቺየስ Hesychnius የተባለ የግብፅ ቢጃጥ እርማት እንዳደረገባቸው ነው።²³ ምንም እንኳን ለዚህ ማስረጃ ታላላቅ ጥያቄዎች ቢቀርቡም፤ ይህ የጽሑፍ ዓይነት እንደ “ንፁህ” ሊቆጠር አይገባውም።

■ 3. የዚህ ጽሑፍ ዓይነት ሁለት ታላላቅ ወኪሎች አሉት፤ እነርሱም ኮዴክስ አሌፍና (ሳይኖይቲክስ) እንዲሁም ኮዴክስ ቢ (ቫቲካኒስ) ሲሆኑ ሁለቱም እጅግ በጣም ጥራት የሌላቸው ናቸው። እነዚህም በዶክተር ስኩራቫር Dr. F.H.A. Scrivener በተጠኑበት ጊዜ ኮዴክስ አሌፍ “በመጥፎ ሁኔታ የተጻፈ” ተብሎ ተገልጾ ነበር። እንዲሁም ደግሞ ሙሉውን “በጽሑፋዊ ኮፒ የማድረግ ስህተቶች የተሞላ” ለምሳሌም ያህል “ከመጀመሪያዎቹ ጽሑፎች ላይ የነበሩትን ሙሉ መስመሮች ቆርጦ እንደሚሰወጡባቸው” ነበሩበት። ኮዴክስ ቢ ደግሞ፤ ምንም እንኳን አናሳ ስህተቶች ቢኖሩትም ነገር ግን “ለስህተት የተጋለጠ” ሆኖ ተገኝቶ ነበር በመሆኑም “በጣም ጥልቅ የሆኑ የስህተቶች ባህርያትን” ፊፅሞ ነበር።²⁴

■ 4. እነዚህ ዋና ዋና ማኑስክሪፕቶች የተበከሉና የተበላሹ መሆናቸውን በመካከላቸው ባሉትና በብዙ ሺ ቦታዎች ላይ በሚገኙት አለመስማማቶች ያሳያሉ። (እንደሚታወቀው በኮዴክስ አሌክሳንደሪያኒስና በኮዴክስ ቫቲካኒስ መካከል በወንጌሎች ብቻ 3,000 ልዩነቶች ይገኛሉ)።

■ 5. በአሌፍ (ሳይኖይቲክስ) እና ቢ (ቫቲካኒስ) ጽሑፎች የተመሰከረው ነገር እጅግ በጣም ብዙ ከሆኑት የግሪክ ማኑስክሪፕቶች እነርሱ የተለዩ መሆናቸውን ነው። ይህም እነርሱ በጣም ጥቂት ከሆኑ የማኑስክሪፕቶች ቤተሰቦች መሆናቸው ብቻ ሳይሆን፤ ነገር ግን በአሌክሳንደሪያውያን እና በቤዛንታይን ማኑስክሪፕቶች መካከል በግምት ከ6,000 በላይ ልዩነቶች መኖራቸው ጭምር ነው።

■ 6. በቢ (ቫቲካኒስ) ውስጥ በጣም መጥፎ የጽሑፍ ጉድለቶች መኖራቸው እውነት ነው። እድሜያቸውን ስንመለከት ግን (ከመካከለኛው ወይንም ከኋለኛው አራተኛ መቶ ክፍለ ዘመን ናቸው)፤ እነዚህም ሁለቱ ኡኒቫርሲቲ በጣም አስደናቂ በሆነ ጥሩ ሁኔታ ላይ ይገኛሉ። በእነርሱ ዘመን

የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ታሪክ ጥናት

የነበሩ አንዳንድ ትክክለኛ ማኑስክሪፕቶች ጠፍተዋል፤ ምክንያቱም በከፍተኛ ደረጃ ጥቅም ላይ በመዋላቸው ነበር። ስለዚህም እነዚህ (አሌፍ) ሳይናቲክስና (ቤ) ቫቲካኒስ በጥሩ ሁኔታ የኖሩበት ምክንያት ከነበራቸው ስህተት የተነሳ ጥቅም ላይ ስላልዋሉና በአርግጥም በጥንት ቤተ ክርስቲያን አገልግሎት ላይ እንዳውሉ (ወደ ጎን ወይንም መደርደሪያ ላይ) ተቀምጠው ስለነበር ነው።

■ 7. ይህንን መደምደሚያ በመደገፍ የሚታየው ማስረጃም ውስጥ ከእነዚህ ላይ የተሠሩት ኮፒዎች በአርግጥ ጥቂት መሆናቸው ነው። በደክተር ጎርደን ካላርክ Dr. Gordon Clark እንደተባለው ሁሉ፣ “ብዙ ወይንም ሁለት ማኑስክሪፕቶች አንድ ብቻ ምንጭ ካላቸው፣ ብዙ ወይንም ሁለት ኮፒ አድራጊዎች የመጀመሪያው (ኮፒ ያደረጉበት ምንጭ) ለአቶግራፎቹ ታማኝ መሆኑን ማመናቸውን ያሳያል። ነገር ግን ማኑስክሪፕቱ ከአርሱ ኮፒ የተደረጉ ብዙ ኮፒዎች ከሌሎት፣ ማለትም ልክ ቢ (ቫቲካኒስ) ኮፒ እንደተደረገበት (ምንጭ)፣ አንድ ሰው ሊጠረጥር የሚችለው የጥንቶቹ ኮፒ አድራጊዎች የአርሱን ዋጋ (ጠቀሚታ) ጠርጥረውት እንደነበረ ነው። ምናልባትም የጥንት አርቶዶክስ ክርስትያኖች ቢ (ቫቲካኒስ) ኮፒ-ጥት (ብኩል) እንደነበረ አውቀው ነበር ማለት ነው።”²⁵

በቤዛንታይን ጽሑፍ ላይ የሐያሲያኑ ጥቃት

በአሥራ ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን፣ ሁለት የኬብሪጅ ሊቃውንት፣ ቢ. ኤፍ. ዌስትኮት B.F. Westcott እንዲሁም ኤፍ.ጄ.ኤ ሆርት፣ F.J.A Hort ስለ ጥንታዊው የአዲስ ኪዳን ጽሑፎች መተላለፍ አዲስና በጣም የተለየ ፅንሰ ሐሳብን አብራሩ። እነርሱም በአርግጥ በጣም ጥሩው ማኑስክሪፕት የአሌክሳንደሪያው (እነርሱ “ገለልተኛው ጽሑፍ” በማለት የጠሩት) እንዲሁም በአሌፍና በቤ ምድብ የተወከለው ነው በማለት አስረዱ። እነዚህ ሁለቱ ማኑስክሪፕቶች ከሌሎቹ በጥቂቱ ጥንታዊ ስለሆኑ፣ የእነርሱ የጋራ መነሻ ከመጀመሪያው እስትንፋስ-አግዚአብሔር ጋር በጣም የቀረበ ነው አሉ። ምንም እንኳን በነዚህ ማኑስክሪፕቶች ውስጥ ንፅህና ባይኖርም፣ ዌስትኮትና ሆርት የሚከተለውን ለመናገር ተዘጋጅተው ነበር፣ “የእኛ እምነት 1. የአሌፍና የቤ ንባቦች ለተቃራኒው ሌላ ጠንካራ ማስረጃ እስካልተገኘ ድረስ እንደ እውነተኛ ንባቦች ተቀባይነት ሊያገኙ ይገባል እናም 2. የአሌፍና የቤ ማንኛውም ንባቦች፣ በተለይ ከአባቶች ወይንም ከሌሎች ትርጉሞች ምንም ድጋፍ በማግኘት ጊዜ፣ እነርሱን አማራጭ ቦታ ላይ ብቻ ማስቀመጡ ትክክል ቢሆንም፣ ነገር ግን ተቀባይነትን ሊያጡ በፍፁም አይችሉም።”²⁶

የቤዛንታይኑ ጽሑፍ (የሲሪያን ጽሑፍ የሚባለው) እነርሱ እንዳሰቡት የያዘው “የተደባለቀ ንባቦችን” ነው፣ ያም የጥንት ንባቦች ቅንብር ነው፣ ከዚያም እነርሱ ያመኑት፣ የቤዛንታይኑ ጽሑፎች የመጡት በአንጾኪያ አካባቢ ወይንም በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በተደረጉ የሁለት-ደረጃ መሻሻሎች (ክለሳዎች) ነው። ይህ አባባል “አስተያየት” ብቻ እንደሆነ ቢያምኑም፣ ከዚያ በመቀጠል ያራመዱት አመለካከት፣ “በግሪክ ጽሑፎች ላይ እየጨመረ የሄደው ልዩነት እና መምታታት በአንጾኪያ ወደ ተደረገው ታዋቂ ማሻሻል (ክለሳ) መርቷል” የሚለውንና ቆይቶም “ሁለተኛ ታዋቂ ማሻሻል (ክለሳ)” ተደርጓል የሚሉትን አመለካከቶች ነው። እንደ እነርሱም አመለካከት አጠቃላይ ሂደቱ የተጠናቀቀው በ350 ዓ.ም ነው። ከዚያም የአንጾኪያው ሉሲያን (በ312 ሰማዕት የሆነው) በቀደሙት ማሻሻሎች ተግባር ላይ ሳይሳተፍ እንዳልቀረ ነው።

የዌስትኮትና የሆርት ፅንሰ ሐሳብ ሙሉ ለሙሉ ስህተት ነው። ምንም እንኳን ሐያሲያኑና ትርጉሞችም አሁንም “ጥንታዊው በጣም የተሻለ ነው” ቢሉም፣ ሐረጉ ግን በአጠቃላይ አሳሳች ነው፣ ምክንያቱም በተለይም በዚህ ክርክር፣ “ጥንታዊዎቹ” ተብለው የቀረቡት በአርግጥ “በጣም መጥፎዎቹ (የተበከሉትና ኮራፒትድ የሆኑት)” ናቸው። በቤዛንታይን ጽሑፎች ውስጥ ስላሉትና “የተቀናበሩ ወይንም የተሻሻሉ ንባቦች ናቸው” የሚለውን አሳባቸውን በተመለከተ አሳማኝና ደጋፊ የሆነ ማስረጃ በፍፁም ተገኝቶ አያውቅም፣ (የዌስትኮትና ሆርት ጥናት ከተደረገ ከሃያ ስምንት ዓመት በኋላ እንኳን ሊያሳዩ የቻሉት ስምንት ምሳሌዎችን ብቻ ነበር)። ለማንኛውም ረጃጅም ንባባት በጽሑፉ ላይ በኋላ የተጨመሩ ናቸው የሚሉትን ፅንሰ ሐሳብ አላረጋገጠም። ፐሮፌሰር ስቱርዝ Professor Sturz አንዳንዶቹ እነዚህ ንባባት በቀደሙት ፓፕሪሶች ድጋፍ እግኝተዋል ስለዚህም (ረጃጅም ንባቦች እንደ ዮሐንስ 10:19 እና 10:31 ለምሳሌ በ P66 ማስረጃ ተደግፈዋል)።²⁷ ይህም የሚመራን ስህተቱ ያለውና የሚገኘው በአሌክሳንደሪያኑ ማኑስክሪፕቶች ላይ ነው። እነርሱም የቤዛንታይኑን ማኑስክሪፕት አሳጥረውት ተገኝተዋል። ታዲያ “የሉሲያን ማሻሻል (ክለሳ)” በመባል የሚጠራው ምንድነው? ይህም ለመደረጉ እንኳን ምንም ማስረጃ የለም።

ዌስትኮትና ሆርት የተሻሻለ የግሪክ ማኑስክሪፕትን ለማዘጋጀት ተነስተው ነበር። እነርሱም በ1880 በተሰየመው የካንተርበሪ ጉባኤ Convocation of Canterbury የኮሚቴ አባላት ሆነው በተመደቡበት ጊዜ ነበር፣ ያም ጉባኤ ተቋቁሞ የነበረው የእንግሊዝኛውን መጽሐፍ ቅዱስ የተሻሻለ እትም ለማዘጋጀት ነበር። የእነርሱ የግሪክ ጽሑፍ ገና ያልታተመ

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

ቢሆንም እንኳን፣ ለሚያሻሽሉት የኮሚቴው አባላት የታሪክ ኮፒ በንብብ እንዲቀርብላቸው ተደርጎ ነበር። በ1881 ዓ.ም የተሻሻለው የአዲስ ኪዳን ትርጉም በቀረበ ጊዜ፣ በቅፅበት ግልፅ ሆኖ የነበረው ነገር፣ የዌስት ኮትና የሆርት ጽሑፍ በሚያሻሽለው ኮሚቴ ላይ ተፅዕኖ ማድረግ ብቻ ሳይሆን፣ የተሻሻለው የእንግሊዝኛ አዲስ ኪዳን ትርጉም በአጠቃላይ የተመሰረተው ወይም ኮሚቴው የተከተለው የእነርሱን ጽሑፍ ሆኖ መገኘቱ ነበር።

ይህ የዌስትኮትና ሆርት ጽሑፍ በአሁኑ ጊዜ Nestle/Aland (ኔስቤ/አላንድ) የተባበሩት የመጽሐፍ ቅዱስ ማህበራት (United Bible Societies) የግሪክ ጽሑፍ ለሚባለው ዝግጅት የቅድሚያ ሰነድ ነበር። እርሱም የቤዛንታይንን ወይም በቤተ ክርስቲያናት ያገለግል የነበረውን ጽሑፍ ስፍራ ወስዶ ለሁሉም ዘመናዊ ትርጉሞች ሁሉ መሰረት ሆኗል። NIV የአዲሱ መደበኛ ትርጉም መሰረት፣ ለምሳሌ፣ በመቅድሙ ላይ “eclectic” ግሪክ ጽሑፍን ተከትያለሁ በማለት ተናግሯል (ያም፣ ከተለያዩ ማኑስክሪፕቶች የተቀናበረውን ማለቱ ነው)፤ ከዚያም ለአንባቢዎች በቀጥታ ወደ መናገር የሄደው “ያሉት ማኑስክሪፕቶች በሚለዩበት ጊዜ፣ ተርጓሚዎቹ የንባቦች ምርጫዎቻቸውን ያደረጉት በአዲስ ኪዳን ጽሑፋዊ ሕዩሳዎች መሰረት ተቀባይነት ባላቸው ላይ ነው” በማለት ነው። ያም በትክክል የሚያሳዩው መሰረታዊ ስህተት ያለባቸውን “መርሆዎች” መቀበላቸውንና መከተላቸውን ነው። ያም በዌስትኮትና ሆርት በ1881 ዓም ከተዘጋጀው የግሪክ ጽሑፍ ጋር በጣም ተመሳሳይ የሆነውን ውጤት ተቀብለዋል ማለት ነው።

አቶራይዝድ (የኪንግ ጆምስ) ትርጉም

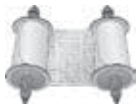
በፕሮቴስታንት የተሐድሶ ጊዜና በፑሪታንስ ዘመን፣ በጣም ብዙ የፕሮቴስታንት ትርጉሞች ተዘጋጅተዋል፤ ሁሉም የተመሰረቱት

በእንዲ ትክክለኛ ጽሑፍ ላይ ሆኖ የተተረጎሙትም በአንድ ዓይነት ጠቃሚ መርሆዎች መሰረት ነበር።

በ1611፣ የአቶራይዝድ (ኪንግ ጆምስ) ትርጉም ታተመ፤ እርሱም ከሌሎቹ ሁሉ በጣም ከፍተኛ ጥራት ያለው ሆኖ ነበር። ከዚያ ቀደም እንደነበሩት የእንግሊዝኛ ትርጉሞች - እንዲሁም በዚያው ዘመን እንደነበሩት የሌሎች ቋንቋዎች ትርጉሞች - ይህም ትርጉም የተጠቀመው በመለኮት ፕርነት በተጠበቀው በሒብሩው ማሪሬቲክ ጽሑፍና በግሪኩ ቅቡል (ሪሲቭድ) ጽሑፍ (ከቤዛንታይን ማኑስክሪፕቶች ቤተሰብ) ላይ ነው። ተርጓሚዎቹም፣ ለመንፈሳዊነታቸውና ለሊቅነታቸው በትክክል ተመስክሮላቸዋል፤ ሥራዎቻቸውንም በከፍተኛ ጥንቃቄ ቀጠሉ። በውጤቱም እነርሱ ያዘጋጁት በጣም ታማኝ የሆነውንና ትክክለኛውን ትርጉም ነበር፤ በግርማዊ አቀራረብ፣ በግልፅነቱ፣ እንዲሁም በኃይለኛነቱ አሁንም እንኳን ተወዳዳሪ የለውም። በእርግጥ ስለዚህም የዚህ ትርጉም ውስጣዊና ከፍተኛ ዋጋው እንደሚከተለው፡- “በእኛ ቋንቋ እጅግ በጣም ጥሩ መጽሐፍ” ተብሎ እንዲጠራ አድርጎታል።

ዘመናዊ ትርጉሞች ይመጣሉ ደግሞም ይሄዳሉ፤ ለዚያም እግዚአብሔርን እናመሰግናለን። ይህ ትርጉም ግን ስሙን እስካሁን ጠብቋል፤ ይህም በጣም ተፎካካሪ ከሆኑት እንደ አዲሱ የኪንግ ጆምስ ትርጉም The New King James Version በላይ እጅግ በጣም ጥሩ ነው።

አቶራይዝድ ትርጉም፣ በብዙ መቶዎች ዓመታት ውስጥ የተረጋገጠለትና በጌታም ሕዝብ ዘንድ እጅግ በጣም የተወደደ ነው፤ በእውነትም ክቡር ትርጉም ነው፤ በእንግሊዝኛም ቋንቋ ከሁሉም የበለጠ ስህተት አልባውና የማይለወጠው የእግዚአብሔር ቃል ነው።

ማልከም ዋትስ፣

የሥላሴያውያን መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር ምክትል ፕሬዜዳንት ሲሆን፣ በ1946 North Devon England, Barnstaple በተባለች ቦታ ተወለደ። በክርስትያኖች ቤት ውስጥ አድጎ፣ ገና በታዳጊነቱ በእግዚአብሔር ፀጋ ለደህንነት ተጠራ፤ ከዚያም ቀጥሎ ባሉት ዓመታት ውስጥ ደግሞ ለአገልግሎት ተጠራ። በሎንዶን የመጽሐፍ ቅዱስ ኮሌጅ ውስጥ ከ1967-70 ዓ.ም ሰለጠነ፤ ከዚያም ከ1971 ጀምሮ የአማኑኤል ቤተ ክርስቲያን አገልጋይ በመሆን ያገለግላል። እርሱና ጄሊያን በ1976 ተጋብተው፣ ሁለት ሴቶች ልጆች ሲዲያንና ኒሞሚን ወልደዋል።

የግርጌ ማስታዎሻዎች

1 James Bannerman, Inspiration: ፍፁም የሆነው እውነትና መለኮታዊው የመጽሐፍ ቅዱስ መለኮታዊ ሥልጣን። (Edinburgh: T & T Clark, 1865) ገፅ 158።

2 Louis Gaussen, Divine Inspiration of the Bible (Grand Rapids: Kregel Publications, 1971። በኤድንበራ በ1842 በTheopneustia: The Bible, its Divine Origin and Entire Inspiration, Deduced from Internal Evidence and the Testimonies of Nature, History, and Science, በሚል ርዕስ ታተመ። ገፅ 34።

3 ይህ የጥንት ተንታኞች (Commentators) ፒስካቶር፣ ፑል፣ ክላርክ፣ ጊል፣ እና ሌሎችም። በጣም በቅርብም Dr. Greg L. Bahnsen in 'the Inerrancy of the Autographa', Inerrancy የሚል ርዕስ በተሰጠው ኮንፈራንስ በቀረበው ጽሑፍ የተጨመረ ምዕራፍ፣ በDr. Norman L. Geisler እንዲሁም፣ (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1980) ገፅ 167።

4 William Henry Green, General Introduction to the Old Testament: The Canon (London: John Murray, 1899), ገፅ 11።

5 ይህን በተመለከተ በዚህ ጊዜ በጽሑፎቹ ሁኔታ ላይ ተጨማሪ መረጃ በ "የቅዱሳን መጻሕፍት ትልልፍ" in The Infallible Word፣ በዌስትሚንስተር የቲዎሎጂ ሰሚናሪ የትምህርት ተቋም አባላት፣ ሦስተኛ ጊዜ የታተመ (Philadelphia: Presbyterian and Reformed Publishing Company, 1967) ገፅ 153። እንዲሁም የThomas Hartwell Horne, An Introduction to the Critical Study and Knowledge of the Holy Scriptures, ሰባተኛ እትም፣ (London: T Cadell, 1834) 2:34።

6 Roger Nicole, 'New Testament Use of the Old Testament', in Revelation and the Bible. Carl F.H Henry, ed. (London: The Tyndale Press, 1959), ገፅ 142-43. እንደዚሁም በWalter C. Kaiser Jnr The Use of the Old Testament in the New, Chicago: Moody Press, 1985) ገፅ 4 የተሰጠውን ትንተና ተመልከቱ።

7 Skilton, ገፅ 143

8 ቅድመ ነቲያ አባቶች፣ Tertullian, On Prescription against Heretics, ገፅ 36 (Grand Rapids: William Eerdmans Publishing Company, 1979) 3:260.

9 Dr. A. Cleveland Coxe፣ ከመጀመሪያው የኤድንበራ እትም ላይ የቴርቱሊያንን ሥራዎች ያሳተመው፣ በግርጌ ማስታዎሻው ላይ የተቀበለው፣ "በጣም አነጋጋሪው ሐረግ" ("የአነርሱ

የራሳቸው እውነተኛ ጽሑፎች") ለመጀመሪያዎቹ የግሪክ ወይንም ለኦቶማኖች ይጠቁሙ ይሆናል። ይሁን እንጂ፣ አርሱ ያሰበው ማንናዘቢያው "ለሙሉው ያልተቆራረጡ ኮፒዎች" ሊሆን ይችላል በማለት ነው። Edward Miller (የDean Burgon ሥራዎችን ያሳተመው) ያመነ የሚመስለው ተርቱሊያን የተናገረው የመጀመሪያዎቹን ማኑስክሪፕቶች ነው በማለት ነው። አርሱም የጻፈው፣ "ተርቱሊያን ከሐሰት አስተማሪዎች ጋር ሲከራከር፣ ያሳሰባቸው በቆራንቶስ ወይንም በተሰሎንቄ ወይንም በኤጌሶን ወይንም በሮም ያሉትን የተጠበቁትን እንዲሁም በጉባኤ የሚነበቡትን ኦቶማኖች እንዲያገናዝቡ ነው" (A Guide to the Textual Criticism of the New Testament [London: George Bell and Sons, 1886], ገፅ 72)

10 The Ante-Nicene Fathers, Polycarp, The Epistle of Polycarp to the Philippians, ምዕራፍ. 12, 1:35.

11 J.P Lilley, The Pastoral Epistles (Edinburgh: T & T Clark, 1901), ገፅ 216።

12 Caspar Rene Gregory, Canon and Text of the New Testament, (Edinburgh: T & T Clark, 1907, ገፅ 309። ዶክተር ግሪንሪ የሰጠው አስተያየት፣ "በራዕይ 1.11 ላይ ላለው ለዚያ ጥቅስ፣ የሐንስ ያያቸውን ማለትም በመቀጠል በመጽሐፉ ውስጥ የጻፋቸውን ወደ ቤተ ክርስቲያናት የላካቸውን፣ ማለትም ሙሉውን መጽሐፍ ሳይሆን እነዚያ ደብዳቤዎች ብቻ ነበር ወደየቤተ ክርስቲያናቱ የተላኩት በማለት ማንም ሊገምት አይችልም።" በማለት ነው (ገፅ 310)።

13 The Ecclesiastical History and Martyrs of Palestine, Eusebius, Ecclesiastical History, book 3, Chapter 37 (London: Society for Promoting Christian Knowledge, 1928)

14 በዚያው ጥራዝ፣ መጽሐፍ 4፣ ምዕራፍ 23

15 በዚያው ጥራዝ፣ መጽሐፍ 5፣ ምዕራፍ 28

16 Tertullian, ምዕራፍ 38፣ 3:262

17 The Ante-Nicene Fathers, Irenaeus, Irenaeus against Heresies, መጽሐፍ 5፣ ምዕራፍ 30፣ ክፍል 1፣ 1:558።

18 Kurt and Barbara Aland, The Text of the New Testament: An Introduction to the Critical Editions and to the Theory and Practice of Modern Textual Criticism, 2nd Ed, 1989. በBruce M. Metzger በተጻፈው በThe Text of the New Testament: Its

እግዚአብሔር ቃሉን ሰጥቷል

Transmission, Corruption and Restoration, Third Enlarged edition (Oxford: Oxford University Press, 1992) ገፅ 262።

19 Benjamin B. Warfield, And Introduction to the Textual Criticism of the New Testament (London: Hodder and Stoughton, 1886, ገፅ 110 እና 111።

20 Harry A. Sturz, The Byzantine Text-Type and New Testament Textual Criticism (Nashville, TN: Thomas Nelson Publishers, 1984), ገፅ. 61, 145።

21 Edward Miller in “The Antiquity of the Traditional Text”, in John William Burgon, The Traditional Text of the Holy Gospels Vindicated and Established (London: George Bell and Sons, 1896), ገፅ. 121.

22 John Owen, “Of the Integrity and Purity of the Hebrew and Greek Text of the Scripture”, in The Works

of John Owen በጆን ኦወን ስራዎች (London: The Banner of Truth Trust, 1968), 16:366.

23 B.H. Streeter, The Four Gospels: A Study of Origins, revised from the 1924 edition (London: Macmillan & Co. Ltd, 1956), ገፅ 112፣ 121።

24 F.H.A. Scrivener, Six Lectures on the Text of the New Testament and the Ancient Manuscripts (Cambridge: Deighton, Bell, and Co., 1875), ገፅ 41፣ 43.

25 Gordon H. Clark, Logical Criticisms of Textual Criticism (Jefferson, MD: The Trinity Foundation, 1986), ገፅ 15።

26 B.F. Westcott and F.J.A. Hort, Introduction to the New Testament in the Original Greek (Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1988. Originally published by Harper and Brothers, New York, 1882), ገፅ 225።

27 Sturz, ገፅ 84።

የማህበሩ ዓላማ

- በዓለም ዙሪያ ሁሉ መጽሐፍ ቅዱስን ማሳተምና ማስራጨት።
- ከሐብሩው የብሉይ ኪዳን ማሰራጫ ምንጭና ከግሪኩ የአዲስ ኪዳን ቴክስተስ ሪሴፕተስ (ቅብሉ ምንጭ) ማለትም የእንግሊዝኛው የኪንግ ጆምስ ወይንም ኦቶራይዝድ ትርጉም ከተተረጎመበት ላይ ተመርኩዞ ትክክለኛና ታማኝነት ያላቸውን የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉሞችን ማበረታታት
- በኃጢአት ለጠፉትና በሐሰት ሃይማኖትና በክህደት ውስጥ ለጠፉት በክርስቶስ ወንጌል አማካኝነት ብርሃንና ሕይወትን በማምጣት የእግዚአብሔር መጠቀሚያ ለመሆን።
- መጽሐፍ ቅዱሳዊውን የሪፎርምድ አስተምህሮ ከፍ አድርጎ ለመያዝ፣ ለእግዚአብሔር አብ፣ ለእግዚአብሔር ወልድ እና ለእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ፣ በአንድ አምላክ ሦስት ስብዕና እኩልና ዘላለማዊ አምላክነት ምስክር ለመሆን።
- መጽሐፍ ቅዱስ የአስትንፋሲ-እግዚአብሔር የማይለወጥ የእግዚአብሔር ቃል መሆኑን ለመጠበቅ።
- በፕሮቴስታንት ወይንም ባልተበከለው በእግዚአብሔር ቃል ትርጉም በኩል ለእግዚአብሔር መንግስት መስፋፋትና ለእግዚአብሔር ክብር እንዲሆን ነው።

ለሌሎች ተመሳሳይ ጽሑፎችና ለዋጋዎቻቸው ወደ ማህበሩ ደብዳቤ በመጻፍ ጥያቄ ማቅረብ አይዘንጉ።

Trinitarian Bible Society

ሥላሴያውያን የመጽሐፍ ቅዱስ ማህበር
 William Tyndale House
 29 Deer Park Road
 London SW19 3NN, England
 email: contact@tbsbibles.org
www.tbsbibles.org

Product Code: AMHA111

ISBN 978 1 86228 544 6

9 781862 285446